

Mediálne stratégie vo vojnových a politických konfliktoch

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Peter Gašparík

Bratislavská vysoká škola práva
Fakulta masmédií

doc. PhDr. Samuel Brečka, PhD.
vedúci diplomovej práce

Mgr. Branislav Ondrášik, M.A., PhD.
konzultant

Bratislava 2009

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne, úplný zoznam použitých prameňov uvádzam v zozname literatúry a zdroje som využil podľa predpisanej STN.

.....
Peter Gašparík

ABSTRAKT

Peter Gašparík, Mediálne stratégie vo vojnových a politických konfliktoch, Diplomová práca, Fakulta masmédií Bratislavskej vysokej školy práva, vedúci práce doc. PhDr.Samuel Brečka, PhD., konzultant Mgr.Branislav Ondrášik, M.A., PhD., Bratislava 2009, 78 strán

Práca sa zaoberá mediálnymi stratégiami vo vojnových a politických konfliktoch. Objasňuje, aký vplyv majú novodobé médiá na vnímanie človeka. Analyzuje historické modely spolupráce systematickým a kreatívnym spôsobom a následne ich aplikuje na konkrétnom rusko-gruzínskom konflikte. Nechýba v nej zakomponovanie tohto konfliktu do historického a geopolitického kontextu. Práca je ročlenená na osem kapitol, ktoré sa postupne zaoberajú médiami a ich vnímaním, propagandou, komunikačnými vojnami, historickou analýzou vojnovo-politického informovania, súčasným stavom – informačnou vojnou bez limitov, medzinárodnou analýzou pred vypuknutím rusko-gruzínskeho konfliktu, dejinnými súvislosťami medzi Abcházskom, Južným Osetskom, Gruzínskom, Ruskom a nakoniec kvalitatívnou analýzou správ.

V práci sa osobitne kladie dôraz na konkrétnu aplikáciu získaných poznatkov porovnávaním spravodajstva v dvoch mienkotvorných denníkoch znepriatelených strán. Táto práca vytvára predpoklady pre lepšie pochopenie mediálnych stratégií počas vojnových a politických konfliktov. Môže tak pomôcť čitateľom lepšie pochopiť celkové dianie vo svete.

Kľúčové slová: mediálne stratégie, vojnové a politické stratégie, propaganda, informačná vojna, komunikačný model, médiá, vnímanie médií

ABSTRACT

Peter Gašparík, Medial strategies in war and political conflicts, final project, Within Faculty of Media BVŠP, head of the project doc. PhDr. Samuel Brečka, PhD., consultant Mgr. Branislav Ondrášik, M.A., PhD, Bratislava 2009, 78 pages

This project deals with medial strategies during the war and political conflicts. It explains what impact have modern media on perceptivity of a man. It analyses historical models of cooperation between the media and military representatives by systematic creative approach and afterwards it applies it at concrete conflict, last war in South Ossetia between Russia and Georgia.

Introducing this conflict in historic and geopolitical context is not missed. The work is divided in eight chapters which are progressively dealing with media and their perception, war propaganda, information wars, historic analysis of communicating a war, contemporary situation in communicating a war, historic relation among Russia, Georgia, South Ossetia, Abkhazia and finally qualitatively analysis of war news.

This project is giving accent on concrete application of theoretical knowledge by analysing articles of two newspapers from alienated sides of conflict and create postulates for better understanding of medial strategies during the war and political conflicts so it can help understand better the world of media.

Key words: medial strategies, war and political conflicts, propaganda, information war, communication model, media, perception of media

OBSAH

Úvod.....	7
1 Médiá.....	9
1.1 Médiá a ich vnímanie.....	9
1.2 Médiá a ich vplyv.....	10
1.3 Moderné médiá.....	11
2 Propaganda.....	13
2.1 Definícia propagandy.....	13
2.2 Mediálne propagandy.....	13
2.3 Informačný chaos.....	15
3 Komunikačné vojny.....	17
3.1 Komunikačný priestor.....	17
3.2 Nebezpečenstvo mediálneho cynizmu.....	18
3.3 Internet.....	19
3.4 Teória sociálnej konštrukcie.....	21
4 Historická analýza vojnového – politického Informovania.....	23
4.1 Prepojenie vojenského aparátu a novinárov.....	23
4.2 Klasické vojnové spravodajstvo.....	24
4.3 Obdobie vojny vo Vietname.....	26
4.4 Nové mediálne vojny.....	26
5 Súčasný stav – informačná vojna bez limitov.....	30
5.1 Nové tendencie v komunikačnom boji.....	30
5.2 Profesionáli a aparáty starajúce sa o informovanie.....	31

5.3 Internacionalizácia a zároveň lokalizácia Vojnových konfliktov.....	36
6 Medzinárodná situácia pred vypuknutím Rusko-Gruzínskeho konfliktu.....	41
7 Abcházsko, Južné Osetsko, Gruzínsko a Rusko – dejinné súvislosti.....	43
8 Analýza správ.....	45
8.1 Úvod do analýzy správ.....	45
8.2 Situácia pred vypuknutím konfliktu.....	46
8.3 Začiatok a priebeh vojny.....	49
8.4 Koniec vojny.....	65
Záver.....	74
Bibliografia.....	77

ÚVOD

Rozhodli sme sa venovať tejto práci aj vďaka nášmu celoživotnému záujmu o médiá. Fascinuje nás, akým neuveriteľne mocným nástrojom pre šírenie rôznych myšlienok, postupov a informácií sa stali. Sme presvedčení, že sú jedným z dominantných prvkov našej doby a ich dosah fyzický (do každého kúta Zeme) aj psychický (do najhlbších úrovní psychiky človeka) je nepredstaviteľný.

Doteraz sme médiá vďaka nášmu predchádzajúcemu zameraniu skúmali skôr z umeleckého hľadiska. Máme na mysli hlavne film a audiovizuálne umenie. Vždy nás však lákalo hlbšie nahliadnuť do spôsobu fungovania médií. Pozrieť sa na médiá nielen ako na sprostredkovateľa umeleckých alebo relaxačných zážitkov, ale ako na každodennú súčasť nášho bytia, vplývajúcu na nás takmer neprestajne.

Práve vplyv na určovanie ľudského konania ma zaujal najväčšmi. Aj preto sme si zvolili ako tému práce Mediálne stratégie vo vojnových konfliktoch, s prihliadnutím na pomerne čerstvý rusko-gruzínsky konflikt. Vojnové situácie sú hraničnými situáciami, ktoré rozhodujú o bytí či nebytí človeka, a médiá zohrávajú rozhodujúcu úlohu v tom, aký postoj voči nim zaujmeme.

Základnou hypotézou mojej práce je, že médiá a vojnová propaganda sú pomerne silno prepojené a šírku a dosah týchto spojení som sa rozhodol overiť na praktických príkladoch. Naším cieľom je pomocou prvotného teoretického výskumu zistiť a následne overiť v praxi spôsob a šírku dopadu vojenskej propagandy na médiá. Dokázať pomocou kvalitatívnej analýzy informačných zdrojov z dvoch znepriatelených strán používanie a uplatňovanie mediálnej stratégie ako dôležitej súčasti politických a vojnových konfliktov. Naša diplomová práca by mala prispieť k rozšíreniu poznatkov z týchto oblastí, pomôcť pri dešifrovaní mediálnych správ a pri pochopení vojnovo-mediálnych aktivít. Základnou použitou metódou bude

kvalitatívna analýza informovania o rusko-gruzínskom konflikte z dvoch protikladných informačných zdrojov.

Pri citáciách a parafrázovaní zahraničných zdrojov budeme používať vlastné preklady a naplno tak využijeme naše jazykové znalosti.

Prácu rozdelíme na kapitoly: v prvej kapitole sa budeme venovať médiám vo všeobecnosti a ich vplyvu na vnímanie človeka, v druhej kapitole propagande a jej podobám, v tretej komunikačným vojnám, ktorých význam vo vojnovno-politických konfliktoch stále narastá, vo štvrtej kapitole historickej analýze vojnovno politického informovania, v piatej súčasnému stavu v danej oblasti, v šiestej kapitole medzinárodnej situácii pred vypuknutím rusko-gruzínskeho konfliktu, v siedmej dejinným súvislostiam na južnom Kaukaze – predovšetkým vzťahu Abcházska, Južného Osetska, Gruzínska a Ruska, no a v ôsmej – poslednej kapitole sa podujmeme vykonať konkrétnu analýzu správ z dvoch vybraných opozitných denníkov, na ktorých overíme nadobudnuté teoretické poznatky.

Veríme, že poctivou prácou sa nám podarí naplniť zadané ciele a zároveň sa tešíme na všetko nové, čo nám náš výskum prinesie.

1 Médiá

1.1 Médiá a ich vnímanie

Médiá sa stali všadeprítomnou súčasťou nášho života. Nie sú už len doplnkom nášho poznania, ale aj jeho priamym zdrojom. Na mnohé skutočnosti z nášho okolia sa pozeráme tak, ako nám ich médiá predstavujú. Médiá dokážu ovplyvniť uvažovanie a vnímanie reality aj u tých najkritickejších pozorovateľov. Ich najvlastnejšou charakteristikou je sprostredkovávanie informácií, ktoré sa vezie ruka v ruke s ich interpretovaním. Interpretácia môže byť rôzna a prakticky sa jej nedá vyhnúť. Na naše vedomie i podvedomie vplývajú aj najmenšie detaily toho, kto nám informáciu tlmočí, akým spôsobom, akým kanálom, s akým slovosledom, s akým vizuálnym sprievodom, ako sa pri tom tvári, čo povie na začiatku a na koniec (komu dá ako poslednému slovo), atď. Všetko vnímame a pôsobí to na našu mienku. Pochopenie situácie závisí od kanála, akým k nám informácia prichádza, a od zámeru, ktorý informátor má. Keďže médiá sa stali každodennou súčasťou väčšiny populácie (aj tí, ktorí náhodou žiadne médium neužívajú, sú ovplyvnení tými, ktorí sú s médiami v styku), aj ich vplyv na nás je takmer nepretržitý. Tu treba poznamenať, že ovplyvňovanie médiami samozrejme nechápeme len v negatívnom zmysle slova, lebo práve vďaka ich širokému dosahu a schopnosti ovplyvňovať sa mohlo šíriť mnoho pozitívnych myšlienok a uskutočnilo sa veľa pozitívnych zmien.

Pravdou však zostáva, že túto vlastnosť ovplyvňovať a presvedčovať obyvateľstvo si už dávno uvedomili mnohí mocní tohto sveta a s týmto vplyvom narábajú. Všetci ambiciózni politici či úspešné ekonomické korporácie vedia, že sa musia s médiami priateľiť. Vedia, že keď chcú byť znova zvolení, úspešní, keď chcú, aby si ľudia kúpili ich výrobky, musia ich o

tom cez médiá presvedčiť. Jednou z oblastí, kde je úloha médií priam kľúčová, sú politické konflikty a hlavne ich najostrejšie prejavy – vojenské konflikty. A práve mediálne stratégie za takýchto okolností sme sa rozhodli skúmať v našej diplomovej práci.

1.2 Médiá a ich vplyv

Využívanie masmédií v politických a vojnových konfliktoch je také staré ako samotné masmédiá. Úloha médií vo vojnových konfliktoch je o to náročnejšia a hrozivejšia, že tu ide o ľudský život, o motiváciu k jeho zobratiu, respektíve o ospravedlnenie jeho odňatia. A zobrať život inému človeku, či dať na to rozkaz alebo to fyzicky vykonať, je jedno z najzložitejších a najrozporuplnejších rozhodnutí, aké môže človek urobiť. Vojnové konflikty sú však staré ako ľudstvo samo a úloha masmédií v ich dnešných podobách je nepredstaviteľne významná.

Dobre zvládnutá mediálna kampaň v dnešnej dobe určuje napríklad aj víťazstvo či prepad vo verejnej mienke a následne rozhoduje aj o zotrvaní či víťazstve daného politického smerovania či vojenského ťaženia. Aj preto je pre nás zaujímavé skúmať jednotlivé postupy, spôsoby interpretácie a dezinterpretácie, ktoré sa v rámci mediálnej stratégie používajú. Tak isto chceme touto prácou prispieť k väčšej schopnosti dešifrovať informácie, ktoré nám spolu s obrovskou záplavou iných informácií prichádzajú.

Podrobné rozpracovanie mediálnych teórií a stratégií nachádzame až v období medzi vojnami. Za všetkých by som spomenul hlavne Harolda D. Lasswella a jeho prácu *Propaganda Technique in world war I*, ako aj dielo od Waltera Lippmanna *Public Opinion*, ktoré sa zaoberá ovplyvňovaním verejnej mienky v širšom kontexte. V dnešnej dobe sa problematikou mediálnych stratégií zaoberá množstvo autorov. Za všetkých by som spomenul najmä Philipa M. Taylora či Anthonyho R. Pratkanisa a Elliota Aronsona.

Mediálne stratégie používajú všetky strany prípadného konfliktu. Mali by sme si uvedomiť, že mediálny svet je akousi sieťou propagand, kampaní a protikampaní, je to pole porané, na ktorom proti sebe bojujú alebo aj spolupracujú rôzne politické a ekonomické zoskupenia.

My budeme tieto stratégie skúmať na konkrétnom príklade rusko-gruzínskeho konfliktu s prihliadnutím na širšiu medzinárodnú situáciu. Som presvedčený, že tento výskum je dôležitý pre komplexnejšie pochopenie mediálnych dejov okolo nás a aj pre kvalitnejšie čítanie celého mediálneho priestoru.

Lepšie poznanie mediálnych stratégií nám daruje väčšiu mieru nezávislosti pri hodnotení informácií, ktoré vstrebávame.

1.3 Moderné médiá

Skutočnosť, že žijeme v informačnom veku, si uvedomujeme všetci. Staré časy sú preč, žijeme obklopení masmédiami, pri ktorých trávime množstvo času, a to prináša nové výzvy, nové stratégie, nový spôsob ovplyvňovania a presadzovania ideí a postojov. „Televízia neustále prináša naživo priamo do našej obývačky dramatické udalosti z celého sveta“ (Taylor,1997,A, str. 1). Tok informácií z rôznych informačných prostriedkov je v našom bytí takmer nepretržitý. Naše podvedomie je napojené na tieto zážitkové zdroje a keď nie sú prítomné (respektíve sú vypnuté), akoby nám v našom živote niečo chýbalo. V priebehu našich životov sme prešli početnými a radikálnymi technologickými zmenami, a preto či chceme alebo nie, sme nútený neustále sa prispôbovať novým prístrojom, novým spôsobom marketingu, novým komunikačným jazykom. To všetko v nás vyvoláva zmätok i určité napätie. Ako sa v tom závale informácii vyznať? Je naozaj všetko tak, ako nám to prezentujú médiá?

Vedci neustále polemizujú o tom, do akej miery nás médiá ovplyvňujú. Jedni tvrdia, že ich vplyv na našu psychiku je marginálny, iní zase, že je zdrvivý. Vynára sa otázka, načo by firmy a iné organizácie investovali

toľko do marketingu, keby si neboli istý, že sa im to vráti? Či už v podobe zvýšenia príjmov, alebo v podobe obdivu či súhlasu (napr. s vykonávanou politikou) (Taylor, 1997, A, 6).

„Ak hľadáme význam komunikačnej revolúcie, tak je to práve posun od interpersonálnej komunikácie k sprostredkovanej komunikácii“ (Taylor, 1997, A, str. 3). Je však podstatné uvedomiť si, že ten kto nám informáciu podáva, má zväčša záujem, aby sme na danú informáciu reagovali požadovaným spôsobom, teda napríklad aby sme si kúpili propagovaný produkt, alebo prijali presvedčenie a postoj, na ktorom má informátor záujem. Treba mať na pamäti, že každé masovokomunikačné médium má svojho majiteľa (aj štát je majiteľom – stačí si pripomenúť, aké polemiky sa vedú kvôli zabezpečeniu nezávislosti verejnoprávnych médií a s akým výsledkom) a ten majiteľ má svoje ambície a limity, svoje ekonomické záujmy. Keď už nič iné, tak napríklad aspoň udržiavať spoločenské status quo (Herman and Chomsky, Manufacturing consent, 1988). A tieto ciele a záujmy sa dosahujú pomocou propagandy.

2 Propaganda

2.1 Definícia propagandy

Pokojne môžeme povedať, že propaganda existuje odnepamäti. Už v starom Egypte a v Mezopotámii opisovali históriu tak, aby vyznievala v prospech vládnucej triedy (Pratkanis, Aronson, 2001, str 11).

Pri štúdiu tejto problematiky som narazil na mnohé definície propagandy. Za všetky si dovoľujeme spomenúť aspoň jednu:

„Propaganda dnes znamená masovú sugesciu a manipuláciu so symbolmi a individuálnou psychikou“ (Pratkanis, Aronson, 2001, str. 11).

Propaganda môže byť tiež klasifikovaná vo vzťahu k zdroju a charakteru posolstva troma rôznymi spôsobmi:

1. Biela propaganda zvyčajne pochádza z otvorene identifikovateľného zdroja, je charakterizovaná jemnejšími metódami presvedčovania, ako sú klasické metódy vzťahu s verejnosťou a jednostranná interpretácia situácie.
2. Čierna propaganda tvrdí, že pochádza z istého zdroja, a pritom pochádza z iného. To sa najčastejšie využíva na maskovanie skutočného pôvodcu informácie, ktorá sa pripíše nepriateľskej krajine alebo organizácii z negatívnym verejným imidžom.
3. Šedá propaganda je propaganda bez identifikovateľného zdroja alebo autora.

2.2 Mediálne propagandy

Sme myslíace a cítiace individuality, ktoré si vytvárajú vlastné názory, a tak či chceme alebo nie, keď nejakú informáciu posúvame ďalej, vedome či nevedome ju transformujeme. Médium vytvára zdanie objektívnosti, ale zo svojej podstaty objektívne byť nemôže. Keď ide napríklad o vizuálne

médium, za kamerou vždy stojí konkrétny človek, ktorý vlastne pre nás (ktorí sedíme pred televízorom) vyberá, na čo sa pozeráme a na čo nie. „To ako je správa podaná, determinuje náš obraz o svete, ako aj to, ako reagujeme na základné problémy ako kriminalita, terorizmus, chudoba, nezamestnanosť“ (Pratkanis, Aronson, 2001). Keď nám ukázu oslavujúceho vojaka, vnímame skutočnosť inak, ako keď vidíme mŕtve telá, ktoré sú možno naukladané obďaleč. „Každé sprostredkovanie je aktívnou interpretačnou činnosťou“ (Jiráček, Köpplová, 2003,2007, str.43). Z toho by sa dalo vyvodiť, že niet sprostredkovania bez interpretácie. Jiráček s Köpplovou toto tvrdenie dopĺňajú takto: „V mediálnej komunikácii sa uplatňujú všetky typy sprostredkovania naraz, a to v nerovnakej miere podľa jednotlivého prejavu. Masové médiá podávajú – podľa určitých pravidiel – svedectvá o svete, s ktorým konzumenti nemajú, alebo nemusia mať vlastnú skúsenosť (napr. v spravodajstve a v publicistike) (Jiráček, Köpplová, 2003,2007, str.43).

Z určitého pohľadu by sa dalo povedať, že propagandou je všetko, čo sa z masových médií dostane do éteru. Čoraz častejšie sa objavujú názory, že „propaganda je hodnotovo neutrálnym konceptom“ (Taylor, 1997, str 16). Sama o sebe nie je ani pozitívna ani negatívna, hoci môže byť zneužitá (typickým príkladom sú totalitné režimy), to áno, ale aj využitá na ušľachtilé účely (napr. zvýšenie tolerancie v spoločnosti, zníženie rasovej neznášanlivosti, zväčšenie charitatívnej činnosti u majetnejších spoluobčanov).

Dôležité je uvedomovať si, že každá informácia je nám podávaná za určitým účelom, že prešla minimálne jednou transformáciou, že každý redaktor má svoje presvedčenie, svojho zamestnávateľa s vlastnými ekonomickými alebo mocenskými záujmami, a teda že by sme poskytnutú správu nemali prijímať bezvýhradne tak, ako k nám prichádza, ale mali by sme ju vyhodnotiť a zaujať k nej vlastný postoj. Nemám na mysli teraz len to, či voliť pravicu alebo ľavicu, či prijať alebo neprijať Turecko do EU a podobne, ale aby sme pochopili, že médiá prinášajú a presadzujú stereotypy, ktoré nie sú na prvý pohľad viditeľné. Ak to aplikujeme na našu tému, tak sa

pýtame, prečo sme počas rusko-gruzínskeho konfliktu videli Rusov väčšinou v tankoch a na gruzínskej strane utrápených civilistov? Alebo prečo po vojnových konfliktoch v bývalej Juhoslávii máme pocit, že jediným agresorom boli Srbi a najväčšími trpiteľmi moslimovia, hoci zverstvá sa dokázateľne páchali na všetkých stranách?

Chceme, aby bolo jasné, že my nehodnotíme, kto bol v týchto vojnových konfliktoch agresorom, to nám neprislúcha, tvrdíme len, že informácie sú nám podávané s určitým (či už nevedomým alebo vedomým) zámerom, hoci majú blízko k pravde. Dôležité je zachovať si individuálny odstup a v čo najväčšej miere odolávať mediálnemu tlaku. Pokúšať sa pochopiť, prečo mi podávajú práve túto informáciu a práve takýmto spôsobom.

2.3 Informačný chaos

Zachovať si odstup je v dnešnom informačnom chaose naozaj ťažké. „Chaos sa stal nielen teóriou, ale aj metódou...“ (Gleick, 1987, str. 38). Informačný chaos, pretlak správ, kde ďalšia informácia prekrýva predošlú ešte skôr, ako sme ju stihli spracovať, sa stal doménou našej doby. Tento informačný chaos v nás vyvoláva nepokoj a aj preto máme sklon prijímať zjednodušujúce rýchle riešenia, ktoré v nás názorový zmätok aspoň na chvíľu potlačia. V dnešnom informačnom svete totiž: „Zjednodušenie sa maskuje za komplexnosť, ilúzia sa maskuje ako realita, text sa maskuje ako kontext a kvantita sa maskuje ako kvalita (Taylor, 1997, A, str. 13). Podobný chaos a neporiadok vládne aj v medzinárodných vzťahoch, „väčšina analytikov by súhlasila, že tam je poriadok, ktorý sa maskuje ako neporiadok“ (Taylor, 1997, A, str. 12).

Veľa stratégov si uvedomuje, že tam kde vládne zmätok a chýba kľúč k pochopeniu systému, sa dajú ľahšie presadiť vlastné zjednodušujúce

predstavy typu my (nech už si pod my predstavujeme čokoľvek, my sme tí dobrí) a oni (tí druhí, teda tí zlí).

3 Komunikačné vojny

3.1 Komunikačný priestor

Politické, ideologické a aj ozbrojené konflikty sa dnes z veľkej časti vyhrávajú v informačno-komunikačnom priestore. Pre danú záujmovú skupinu, politickú stranu, či národnú vládu je rozhodujúce, akú pozíciu získa v domácom, ale i v zahraničnom komunikačnom priestore. Každý moderný medzinárodný konflikt sa dnes odohráva aj na medzinárodnom komunikačnom poli.

Pre veľké mocnosti často nie je pri ozbrojených konfliktoch až tak dôležitý medzinárodný ohlas (respektíve s ním presne kalkulujú alebo testujú reakcie) ako pre malé krajiny. Ozbrojený konflikt, hľadanie (definovanie) vonkajšieho nepriateľa sa od nepamäti používa na potvrdenie moci vládnucej elity, na stmelenie národa i na odpútanie pozornosti. Pritom je však dôležité, aby aj prípadná útočná vojna vyzerala v očiach vlastných občanov ako spravodlivá a obranná. „Psychologický odpor k vojne je u moderných národov taký veľký, že každá vojna musí vyzeráť ako vojna obranná proti hrozivému vražednému agresorovi“ (Lasswell, 1927, str.47). Je preto dôležité vytvoriť vo vlastnom národe pocit hrozby. „Vina a nevina musia byť ohraničené geograficky a všetka vina musí byť na druhej strane hraníc“ (Lasswell, 1927, str.47). (Druhá svetová vojna, žiaľ, ukázala, že nepriateľ nemusí byť určený len geograficky, ale aj napr. rasovo, či sociálne. Pravidlo o zhadzovaní viny na iných však určite platí aj tu... pozn. autora).

Tieto poučky platia aj v dnešných ozbrojených konfliktoch. Každému ozbrojenému konfliktu predchádza dôsledné komunikačné masírovanie zo strany účastníka (respektíve účastníkov), vytvárajúce stav ohrozenia zo strany potenciálneho protivníka. Samozrejme tieto hrozby môžu byť aj reálne, ale zároveň sú vždy veľkým darom pre vládnuce garnitúry, ktoré môžu v čase potreby (napr. pred voľbami) lepšie narábať s verejnou mienkou. Pozri napríklad na čečenský konflikt v Rusku, kde sa čečenská hrozba používala

viac ako 10 rokov ako silný nástroj na dosiahnutie rôznych politických cieľov. Vytváranie vojnového ohniska sa však môže zakaždým stať dvojsečnou zbraňou. Vietnamská vojna sa napríklad nakoniec úplne vymkla z rúk a bola jedným z nástrojov pádu jej organizátorov. Verejná mienka sa vtedy obrátila proti jej osnovateľom aj vďaka obetavej a riskantnej práci novinárov, ktorí prinášali správy z prvej frontovej línie a ukazovali bolesti a utrpenie veľkého počtu civilistov.

Zmenu v systéme práce vojnových spravodajcov výborne zobrazuje film „The enemy image, 2005, Mark Daniels“. Mark Daniels vo svojom dokumente ukazuje, ako sa vojenské špičky poučili z vojny vo Vietname a spoluprácu s médiami upravili až do dnešnej podoby, keď sa novinári stávajú len akýmiisi posúvačmi správ vojenskej mašinerie. Máme síce vojnu v priamom prenose, táto vojna je však veľmi vzdialená a vyzerá veľmi neosobne. Vojenský predstavitelia pochopili, že s novinármi spolupracovať musia, a tak im poskytujú veľké množstvo najmä technických informácií, sú však v uzavretých zónach dostatočne vzdialených od konfliktov a v záujme vlastnej bezpečnosti sa nesmú v žiadnom prípade pohybovať vo vojnových zónach. Ťažko si spomenieme na rozhovor s nejakým priamym účastníkom vojny v Afganistane. Vieme len, že sa tam kdesi sa bojuje, ale táto vojna v posledných rokoch asi najviac zarezonovala, keď sa na nej zúčastnil syn následníka britského trónu. Správy o mŕtvych k nám síce prichádzajú v podobe neosobných čísel, ale žiadne utrpenie tam nevidíme, ľudí, čo prišli o končatiny, čo stratili svojich blízkych, vidíme iba sporadicky alebo vôbec. To platí pre všetky strany konfliktu.

3.2 Nebezpečenstvo mediálneho cynizmu

Vojna predsa nemôže byť aj napriek moderným technológiám nič, nič neosobné, čomu sa prizierame nezúčastnene. Vojna je vždy osobná a vždy bolí. Nie je to nič kdesi ďaleko, čo sa ma netýka. Nemôže a nesmie sa stať fraškou, ako to s dávkou umeleckej licencie znázorňuje film režiséra

Barryho Levinsona „Wag the dog.“,1997 podľa knihy Larryho Beinharta American hero, 1993.

Film rozpráva o tom, ako na amerického prezidenta pred jeho zvolením vyťahnu aféru s obťažovaním praktikantky. On si však najme špecialistu na kritické situácie Conrada Breana (Robert De Niro), ktorý rozpúta fiktívnu vojnu, aby prezidenta zachránil. Bojuje sa o priestor v médiách, bojuje sa o to, kde upriamia občania svoje myslenie a hlavne svoje emócie. Spolu s úspešným hollywoodskym producentom Stanleyom Motssom (Dustin Hoffman) rozpútajú sériu vymyslených vojnových udalostí, ktorá prinesie prezidentovi znovuzvolenie. V jednom z dialógov Conrad Brean cynicky poznamenáva: „Vojna je showbusiness.“

Dôležité je, že Conrad so Stanleyom nepotrebujú reálnu vojnu, potrebujú len túto najdramatickejšiu spoločenskú situáciu prezentovať v médiách, aby odpútali pozornosť a zamestnali vnímanie voličov. Prirodzene, v spomenutom filme je vďaka umeleckej licencií situácia dovedená ad absurdum, ale vynára sa otázka, či naozaj neexistuje takéto nebezpečenstvo? Nestali sa masmédiá priveľmi pyšné na svoju moc a nevrhajú sa často bez rozmyslu za všetkým, čo im prinesie senzáciu?

Netreba totiž zabúdať „...že médiá sa za posledných päťdesiat rokov transformovali z pozorovateľov medzinárodných udalostí na ich reálnych účastníkov.“ (Taylor, 1997, str. 29).

3.3 Internet

Veľkou arénou mediálneho boja je samozrejme aj najnovšie globálne médium internet. Svojím spôsobom je internet najdemokratickejšou platformou slobodného prejavu, a práve preto i nástrojom rôznych skupín a organizácií na rozširovanie vlastných myšlienok a organizovanie svojich činností. Netreba však zabúdať, že je to dvojsečná zbraň. Na jednej strane umožňuje napríklad rôznym teroristickým skupinám organizovať sa, ale na druhej v prípade zlomenia ich obrany a prístupu k ich komunikácii sa dá ich

činnosť kontrolovať. Podľa nášho názoru sa aj preto svetoví lídri až tak nehnú k jeho obmedzeniu. Komunikácia elektronickou formou zanecháva stopy, a preto je i vystopovateľná. Konflikty v dnešnej dobe sa odohrávajú vo značnej miere na elektronickej úrovni a sú vo veľkej miere záležitosťou odborníkov na túto oblasť. Napádajú sa servery protivníka, jeho webové stránky atď.

Významnou súčasťou však naďalej zostáva boj o komunikačný priestor, o prevládajúce posolstvo, ktoré určí smer ďalšieho uvažovania. „Nastolovanie agendy má veľký význam pri udržovaní moci“ (Pratkanis, Aronson, 2001, 86). Smelo môžeme povedať, že internet je oveľa komplexnejší ako ostatné médiá. Nielen čo sa týka komunikačných foriem, ale aj spôsobu komunikovania. Každá spoločnosť, ale aj každý jedinec tu môže zavesiť vlastný názor, môže súperiť o to, aby jeho názor uspel. Prístup je neuveriteľne jednoduchý a komunikátor nepotrebuje žiadne schvaľovanie a žiadneho prostredníka. Komunikačný súboj o internet dokonca ani nemusí byť ani organizovane riadený. To sa týka aj rusko-gruzínskeho konfliktu, keď hneď po jeho vypuknutí youtube zaplavili spontánne vyjadrenia ľudí, hlavne mladých, z krajín zainteresovaných v konflikte.

O sile internetu svedčí aj posledná prezidentská kampaň v Spojených štátoch, keď víťazstvo Baracka Obamu vo významnej miere podmienila aj výborne strategicky zvládnutá kampaň, ktorá veľmi umne využívala aj internet.

Ďalšou dôležitou vlastnosťou internetu je jeho absolútna globálnosť. V ktorejkoľvek chvíli a na akomkoľvek mieste (stačí pripojenie) môžeme reálne komunikovať s kýmkoľvek. A to obrazom aj zvukom. Zároveň môžeme pred celým svetom zverejniť nekonečné množstvo materiálov vo forme textu, obrázku i videa.

Aj preto je nástup internetu taký zdrvivý a nedá sa poprieť, že existujú pokusy o vytvorenie určitých mechanizmov na jeho kontrolu. Tieto názory so sebou do určitej miery nesú aj pádne argumenty, lebo je pravdou, že cez

internetovú sieť sa pomerne slobodne môžu šíriť aj pre spoločnosť škodlivé obsahy.

Budúcnosť ukáže, do akej miery si internet udrží svoju nezávislosť.

3.4 Teória sociálnej konštrukcie reality

V rámci teoretických prístupov chceme spomenúť aj jednu z dominujúcich teórií, ktorú si v poslednom čase osvojujú médiá. Je to teória konštrukcie sociálnej reality, ktorá sa zaoberá problémom poznania reality v tom zmysle, že za realitu považuje všetky fenomény, ktoré sú nezávislé od našej vôle, nehľadiac pri tom na ich validitu. Je to koncept, ktorý by si zaslúžil oveľa väčší priestor, my ho spomíname hlavne pre jeho úzky vzťah k mediálnej propagande.

Najdôležitejšou prácou v tejto oblasti je kniha Petra Bergera a Thomasa Luckmana *The social construction of Reality* z roku 1966. „Spoločnosť je výtvorom človeka. Spoločnosť je objektívnou realitou. Človek je výtvorom spoločnosti.“

Na základe tejto teórie sa zmenilo aj vnímanie médií v tom zmysle, že médiá sa prestávajú vnímať ako popisovači reality, ale sú jej aktívnymi spolutvorcami (Brečka, 2009, A).

Túto teóriu s radosťou prijímajú mnohí mediálni stratégovia, ktorí sa na jej základe môžu s väčšou ľahkosťou zamerať na dosahovanie svojich cieľov bez ohľadu na prípadnú „prílišnú“ pravdivosť vysielaných informácií.

Vo svetle tohto konceptu má každá informácia svoje opodstatnenie, a keďže je sama o sebe prirodzenou súčasťou reality, nie je jej hlavnou úlohou poctivo a pravdivo informovať. Mnohé médiá často používajú túto teóriu v snahe vyvliecť sa zo zodpovednosti za validitu podávaných informácií tým, že jej neprikladajú veľký význam.

Názory mediálnych odborníkov a výskumníkov na teóriu konštrukcie mediálnej reality však nie sú jednotné. Svedčí o tom aj príspevok nášho vedúceho diplomovej práce doc. Brečku, ktorý univerzalizmus teórie

sociálnej konštrukcie umne vyvracia vo svojom článku *Médiá a realita* alebo *Nezahmlieva teória realitu*, 2009, kde sa uvádza:

„... pozíciu radikálneho konštruktivismu, podľa ktorej možno každú ľubovoľnú konštrukciu reality považovať za rovnako pravdivú, treba odmietnuť z troch príčin:

1. Nediferencuje medzi faktami a významami
2. Nediferencuje medzi pravdou a presvedčením
3. Nerozoznáva logický rozdiel medzi objektívnou realitou na jednej strane a subjektívnou realitou na strane druhej...“

Aj toto poznanie by nám malo dopomôcť k tomu, aby sme vedeli úspešnejšie diferencovať medzi informáciami, kde sa komunikátor pokúša o pravdivé informovanie a vo svojom príspevku sa pokúša podľa svojho najlepšieho „vedomia a svedomia“ podať informáciu tak, ako sa naozaj stala, a medzi tými informáciami, ktoré na túto snahu rezignujú. Uvedomujeme si však, že to nie je ľahké a vždy to závisí od kognitívneho a emocionálneho nastavenia prijímateľa.

Dôležitá je pri tom snaha pochopiť a vzdelávať sa a neupadnúť do myšlienkových stereotypov, lebo sa stáva, že „čokoľvek, čo vyvolá stereotyp, je posudzované s pozitívnym pocitom“(Wlater Lippman, *Public opinion*, 1922).

To znamená, že tvorcom mediálnych stratégií a propagandy často stačí len zaútočiť na naše vytvorené myšlienkové stereotypy (pýchu, strach, neznášanlivosť, nádej...) a môžeme sa stať nástrojom v ich pomyselných rukách.

Myslíme si, že výbornou obranou proti takémuto pôsobeniu je podrobné skúmanie týchto procesov.

4. Historická analýza vojnového – politického informovania

4.1 Prepojenie vojenského aparátu a novinárov

Uvedomujeme si, že každá podobná historická analýza si vyžaduje ďaleko viac priestoru, napriek tomu sa na tomto nevelkom počte strán pokúsime rozobrať aspoň v základných črtách spôsoby, akými novinári informovali o konfliktoch, a spôsoby, akými politicko-vojenské orgány podávali správy o týchto konfliktoch. Dotkneme sa pri tom histórie vzťahov médií a politiky, médií a vojny.

Netreba pripomínať, že problém cenzúry sa rodí takmer zároveň s prvými povolanými branami. To je okamih, keď do vojenskej organizácie vstupujú regrúti, ktorí sú hneď poučení, čo môžu alebo nemôžu v súvislosti s vojenskými zariadeniami, technikou a informáciami „vynášať“. Nikto sa nad tým v tej chvíli nepozastavuje, je to prirodzená a legitímna požiadavka vojenskej mašinerie.

Tiež treba pripomenúť, že správy z bojísk a ich nositelia boli vždy predmetom záujmu vojrovej propagandy. Vojaci sa pokúšali využiť novinárov a novinári potrebovali ukázať verejnosti obrázky a podať informácie. Túžba politického a vojenského aparátu ukázať verejnosti svoju vlastnú pravdu a neukazovať nepohodlnú pravdu sa nie vždy dá dosiahnuť zákazom novinárom približovať sa k operujúcim jednotkám a odmietaním podávať verejnosti informácie. Naopak, mnohokrát to prinieslo opačný efekt. Keď sa novinárom zdalo, že sú odmietaní, zaujali a priori negatívny postoj, ktorý sa potom naplno premietol aj do ich článkov. Keď nedostávali žiadne informácie od zodpovedných vojenských predstaviteľov, nachádzali si vlastné informačné kanály (prípadne aj antagonistické k oficiálnej vojenskej doktríne). Netreba totiž zabúdať, že „od samého počiatku boli noviny skutočným alebo aspoň potenciálnym protivníkom vládnej moci“ (Brečka,

2009, B, 114). A preto si na ne predstavitelia vojensko–politického aparátu vždy dávali pozor a s postupom času sa učili, ako s nimi komunikovať a využívať ich vo svoj prospech.

Pre lepšie pochopenie logiky vzťahov medzi médiami, politikou a vojnou sa nám zdá najlepšie rozčleniť a krátko charakterizovať tieto vzťahy v časových úsekoch.“

4.2 Klasické vojnové spravodajstvo

Je veľmi ťažké určiť presné hranice medzi jednotlivými časovými obdobiami vzťahov médií a vojnových predstaviteľov. Budeme sa však venovať tým najpodstatnejším rysom. Prvé obdobie by sme mohli nazvať obdobím klasického informovania, ktoré je založené na čo najúprimnejšej snahe novinára pravdivo informovať. Takýto systém informovania môžeme pokojne považovať za jeden zo základných pilierov demokracie. „História tlače je históriou boja za slobodu prejavu, demokraciu a ľudské práva“ (Brečka, 2009, 114).

Patrí sem právo novinára zúčastniť sa bojov, teda byť fyzicky prítomný na bojisku, a slobodne bez nátlaku kohokoľvek informovať o tom, čo videl. Je tu jasne zadaný rozdiel medzi informovaním a propagandou (novinár informuje a vojenský predstaviteľ poväčšine šíri propagandu). A tento rozdiel funguje ako garančný mechanizmus pre občanov. V čase vojny, keď silnie cenzúra a tlak vojnovnej logiky na klasické informovanie, je toto odlišovanie nepredstaviteľne dôležité. Právo slobodne informovať aj o akýchkoľvek nepríjemných udalostiach zároveň limituje riziko systematickej manipulácie verejnosti.

Je dôležité podotknúť, že tento spôsob informovania sa mohol zrodiť len vo vhodných podmienkach, a teda v čase expandujúcej potreby informovanosti, ktorá je na jednej strane determinovaná zvýšením dopytu ako dôsledku spoločensko-politických zmien a na druhej strane zvýšením ponuky umožnenej komunikačnými mechanizmami, ktoré v tom období vystupujú na

scénu. Všetko toto sa deje v druhej polovici 19. storočia a vo veľkej miere prispieva a determinuje prechod od spoločností elít k masovej spoločnosti, kladúc premisy pre expandovanie demokracií. Rôzne žurnalistické formy postupne integrované do práce žurnalistu, podporené dokumentačnou silou nových médií, ako je fotografia, nahrádzajú listové a autobiografické svedectvá dôstojníkov, ktoré dovtedy fungovalo ako spravodajstvo. Práve tento krok od správ, ktoré pochádzajú zvnútra vojnového konfliktu (ako je to v prípade vojenských kroník), k spôsobu, ktorý je ovplyvnený úplne iným prahom citlivosti a inými záujmami (ako je to v prípade žurnalistických správ), môžeme nazvať začiatkom klasického spôsobu informovania a vojno-politických konfliktov. (Roncarolo, 2008)

Ako sme už naznačili, tento spôsob nebráni tomu, aby sa popri ňom nevyvinula dôsledná komunikačná propaganda. Určitým spôsobom môžeme naopak pozorovať, že práve špecifická citlivosť demokracií na problém súhlasu verejnosti donútila predstaviteľov moci rozvíjať propagandu so systematickým úsilím.

Nie náhodou prvý mocný propagandistický aparát sa ustanovil počas 1. svetovej vojny práve v demokratickej Veľkej Británii (Sanders, Taylor 1982).

A, samozrejme, nie je tajomstvom, že popri pracovníkoch z politického či vojenského aparátu sa týchto propagandistických aktivít zúčastňovali aj mnohí žurnalisti na čele s Lippmanom (Schudson, 1987).

Oficiálne sa po 1. svetovej vojne v demokraciách veľa o propagande nerozprávalo a aj keď sa ďalej používala, vo všeobecnosti bola limitovaná aj formou aj obsahom v tieňových zónach, tam kde operujú tajné služby (Taylor, 1988, B).

Tu treba poznamenať, že pri porovnaní s manipulatívnou a agresívnou propagandou totalitných režimov demokracie si vytvorili oveľa miernejší a sofistikovanejší vzťah s médiami.

4.2 Obdobie vojny vo Vietname

Studená vojna zmrazila konflikty a posunula ich do symbolickej propagandistickej zóny (Bernhard, 1999).

Klasický informačný štýl sa ocitol v kríze na konci šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov po účinku, aké malo informovanie žurnalistov o vojne vo Vietname. Vojna, ktorá bola podľa názorov mnohých prehraná v obývačkách preto, lebo bola „necenzurovaná“ (Hallin 1986).

V tom čase totiž nastali v spoločnosti mnohé zmeny vďaka televízii, cez ktorú sa médiá a ich posolstvá dostali do každého kúta Ameriky. Dnes môžeme pokojne povedať, že toto obdobie bolo kulminačným bodom vplyvu novinárov. Je charakterizované na jednej strane rozšírenou kultúrou investigatívnych reportáží a na druhej strane následným zvýšením napätia medzi novinármi a politikmi.

Počas Vietnamskej vojny boli jej dôvody dennodenne spochybňované. Večer čo večer prinášali novinári do amerických obývačiek vypálené domy a bezduché telá „nepriateľa“. Komentáre najerudovanejších novinárov postupne dosiahli široký konsenzus vo verejnosti, ale na druhej strane predstavitelia, zodpovední za politické a vojenské aparáty, sa aj vďaka tejto prehre naučili poznávať pasce mediálnej vojny.

4.3 Nové mediálne vojny

Keďže vietnamský syndróm (ktorý trval dlhé roky po konci vojny) vo vnímaní mnohých rozhodujúcich hráčov diskvalifikoval klasický spôsob informovania o konfliktoch, od druhej polovice sedemdesiatych rokov sa začína presadzovať nový systém vzťahov medzi médiami a politikou. Systém, ktorý kladie základy pre vznik nového komunikačného modelu. Tento model môžeme nazvať modelom utajovaného predstavenia (Roncarolo,2008).

Model utajovaného predstavenia je zložený z troch kľúčových elementov:

1. sklon k vylúčeniu novinárov z priamych vojenských bojov a silné obmedzenie ich prístupu k informáciám
2. predefinovanie spravodajských postupov informovania o vojne do jedného efektívneho kľúča, ktorý sa snaží vtiahnuť publikum do mechanizmov televíznych prezentácií
3. rozšírenie vyobrazení vojny do celého sveta umožnené novými technológiami a zbraňami, ktoré nahrádzajú klasické obrazy vojny novými ikonami, takže namiesto ľudí vidno väčšinou len výbuchy a prípadne postupujúce obrnené vozidlá (Roncaloro, 2008).

Model utajovaného predstavenia sa po prvýkrát vyskúšal v apríli 1982 pri príležitosti konfliktu medzi veľkou Britániou a Argentínou, kde sa symbolicky predefinovali limity recipročných sfér pôsobenia cez kontrolu nad kusom skál obklopených morom, ktorých samotné meno je obeťou sporu Falkland/Malvinas. V danom konflikte stará demokracia a vtedajší vojenský režim uplatňujú (aj keď s inými odtieňmi a inou efektivitou) rovnaký štýl, motivovaný predovšetkým cieľom neukazovať nepohodlné obrázky a správy. Tento konflikt je prvým ohnivkom reťaze opätovného nadobúdania kontroly nad novinárskym informovaním.

Vojenský aparát si na jednej strane drží ďaleko od tela novinárov obmedzovaním a selektovaním ich prítomnosti pri bojových konfliktoch a na druhej strane ich vťahuje do deja konfliktu, až kým sa nestratí opozícia medzi „nami a „nimi“ (medzi novinármi a vojenskými predstaviteľmi). Taktiež minimalizuje viditeľnosť vojny tým, že v čo najväčšej miere limituje obrazy konfliktu. Takto núti novinárov hľadať alternatívne obrázky, ktoré nakoniec ukazujú len okrajové témy (typická pre televíziu je napríklad podpora rodín a partneriek, ktorí odprevádzajú mladíkov do ich služby).

Tento model je postupne vylepšovaný počas celého desaťročia pri príležitosti rôznych mikrokonfliktov, ktoré sa udejú bez toho, aby zanechali stopu v kolektívnej pamäti, od Grenady, kde nikto neuvidel omylom

zbombardovaný blázinec, po Panamu, ktorej civilné obete sa ocitli pod troskami omylom zbombardovaného obytného bloku, zostanú neviditeľné a teda neexistujúce vo vedomí verejnosti (Roncarolo, 2008).

Ale až počas vojny v Perzskom zálive sa spôsob utajovaného predstavenia realizuje naplno. Obrázky umožnené novými počítačovými zbraňami sa spájajú s neviditeľnosťou samotných vojenských operácií a s efektívnosťou vojenskej strategickej diplomacie, ktorá ponúka verejnosti mnoho obrázkov a informácií, a teda nemôže byť obvinená z toho, že nekomunikuje. Od začiatku sa zdá jasné, že v tejto vojne, ktorú médiá prezentovali ako prvú vojnu v priamom prenose, sa vidí v podstate veľmi málo, len to čo povolí cenzúra. Po nasnímaní záberov sa videá v prvom rade ponúknu CNN, aby to celé nadobudlo zdanie informácie zvonka. Kto naivne očakával, že bude prežívať niečo ako rumunskú revolúciu v roku 1989, keď televízia vysielala najdramatickejšie fázy pádu režimu (od súdov až po popravu Ceausesca) čoskoro pochopil, že Púštna búrka mu podobné správy neposkytne.

Nakoniec vidíme len to, čo nám réžia poskytne, ale prístupy mocenských elít sú rozdielne. Je jasné, že v deštruovanom systéme, v ktorom sa hrá hra prechodu moci, prichádzajúce skupiny môžu považovať za prospešné pomocou silných emocionálnych zážitkov formovať verejnú mienku. Naopak, v prípade rozsiahlych konfliktov, legitimizovaných a vedených stabilnými demokraciami, ako tie čo boli zainteresované vo vojne v Perzskom zálive, je účelom zabrániť, aby žurnalistické pokrytie udalostí nenarušalo konsenzus dosiahnutý vo verejnej mienke.

Médiá sa tu teda používajú iným spôsobom. Na jednej strane krmia televíznu potrebu predstavenia neosobnými obrázkami, ako sú farebné stopy zanechané na nočnom Bagdadtskom nebi od amerických striel, a na druhej strane nechávajú preniknúť do éteru čo najmenej nepríjemných správ. Áno, usporadúvajú brífingy, ale veľa sa tam nedozvieme.

V týchto prípadoch sa často stáva, že niektorí žurnalisti sú ochotní poslať do televízií akýkoľvek materiál, akceptujúc čokoľvek ako autentický

materiál, bez overenia jeho pravosti. Novinári sú tlačení vojenskou cenzúrou a jej propagandou, ďalej efektom CNN, ktorý núti podávať stále nové informácie.

Vo vojne v zálive novinári utrpeli jednu z najťažších porážok zo strany politiky i verejnej mienky (Bennett, Paletz, 1994).

5 Súčasný stav – informačná vojna bez limitov

5.1 Nové tendencie v komunikačnom boji

„Hoci propaganda a informačná vojna boli odnepamäti súčasťou boja, až 21. storočie umožnilo využívanie širokej palety multimédií spolu s modernými technologickými a sociopolitickými prostriedkami“ (Ondrášik, 2007, 825) .

V posledných rokoch sa totiž popri utajovaných predstaveniach začal objavovať nový komunikačný model, ktorý sa čím ďalej tým viac presadzuje. Je to model, ktorý k už spomenutým znakom pridáva ďalšie, a tie ho vedú k novému prístupu k poskytovaniu informácií. Tento prístup kladie do centra všetkého informáciu a pokúša sa ju premeniť na ozajstnú vojenskú zbraň (pretože ráta s možnosťou zneužiť a využiť vo vlastný prospech siete a uzly elektronického prepojenia nepriateľa).

Strategicky používa komunikačný priestor a zároveň detailne kontroluje obrazy a témy kolujúce v národných i medzinárodných arénach. Garantuje tak ich spoluprácu vo vzťahu k vojenským a politickým cieľom.

V moderných politických aparátoch sa ustálil názor, že komunikácia musí byť považovaná za útočnú zbraň, pripravenú na použitie so všetkými dôsledkami (aj preventívne) pre potvrdenie vlastných hodnôt a ako ochrana pred útokmi ostatných.

Nový model sa už neuspokojuje s propagandistickými kampaňami či určovaním obmedzujúcich pravidiel pri slobode prístupu novinárov k informáciám, ale zakladá systém ovládania informácií, ktorý šíri strategické posolstvá po celom svete a tiež reaguje na posolstvá protivníkov. So systematickou dôslednosťou vždy a všade deklaruje vlastný pohľad na vec.

Tento systém môžeme charakterizovať na základe viacerých, zdanlivo protirečivých tendencií takto:

1. kompletná profesionalizácia politickej kontroly nad informačným tokom pomocou čím ďalej tým sofistikovanejších foriem cenzúry a stratégií, ktoré sú stále viac prenechávané komunikačným konzultantom a špecializovaným agentúram

2. internacionalizácia komunikačného procesu, ktorý na jednej strane integruje národné spoločnosti do internacionálnych a zaraďuje ich medzi rozšírenú medzinárodnú verejnosť, na druhej strane sa obracia na medzinárodné aparáty rozmiestnené na rôznych národných a lokálnych úrovniach, aby sa tam realizovala globálna politika

3. lokalizácia novinárskej prítomnosti do vojnových dejísk spôsobom, ktorý využíva médiá ako protagonistov otvorene pôsobiacich v politicko–vojenskom boji, kde majú za úlohu živiť konflikt s využitím propagandy a zároveň bojovať proti protivníkovi dezinformačnými kampaňami (Roncarolo, 2008).

V ďalších častiach sa budeme venovať lepšiemu objasneniu týchto tendencií z hľadiska vývoja v jednotlivých vojno–politických konfliktoch. Z informácií sa stalo oveľa väčšie bohatstvo ako kedykoľvek predtým, stala sa z nich ozajstná zbraň a vojno–politické aparáty sa ju naučili veľmi dobre využívať. Z používania informácií sa stal jeden z najhlavnejších komponentov moderných vojen.

5.2 Profesionáli a aparáty starajúce sa o informovanie

K zmene komunikačných stratégií nepochybne vo veľkej miere prispela zvyšujúca sa schopnosť zdatných profesionálov zvládať vzťah s médiami tak, že orientujú komunikačný tok v prospech politického vodcovstva. Ak sa spôsob komunikovania vojny progresívne mení, je to aj preto, lebo

v posledných desaťročiach sa významne zmenil aj spôsob komunikovania politiky v súvislosti so vzťahmi s novinármi.

Podarilo sa to predovšetkým preto, lebo od druhej polovice sedemdesiatych rokov politika našla cestu, ako prekonať ťažkosti, pochádzajúce z predchádzajúcich období. Systém médií odjakživa operoval na základe inej logiky, ako je logika strán. V poslednom čase sa však politikom podarilo prekonať tento rozdiel cez úsilie komunikačných profesionálov, ktorí sú schopní pochopiť mechanizmy médií a odpovedať na ich potreby. To znamená aj to, že profesionáli, ktorí teoretizovali o hlavných princípoch permanentnej kampane (Ornstein, Mann, 2000), ukázali lídrom možnosť premeniť nestabilnú popularitu na rozhodujúce bohatstvo pre vytvorenie konsenzu a prinútili ich tak ochraňovať každým možným spôsobom obsah a imidž ich politických rozhodnutí.

Neprekvapuje, že tie isté stratégie (a tí istí profesionáli) boli použité politickými a vojenskými aparátmi na dosahovanie dvojitého cieľa. Najprv na prekonanie vietnamského syndrómu, tým že znova získali kontrolu na správami z vojny. A následne tak, že ustanovili nové modely vedenia vojny, závislé od novej vojnovkej logiky, ktorá prenikla do politiky po skončení bipolarizmu.

Uvedieme na ilustráciu toho, aké sú a ako fungujú tieto stratégie, zopár príkladov. Prvý príklad je zo slávnej dezinformačnej kampane – pravej „čiernej propagandy“ (Taylor, B, 1988) – realizovanej mesiace pred vojnou v zálive firmou Hill and Knowlton najväčšou firmou na svete na vzťahy s verejnosťou. Presviedčali verejnosť o správnosti útoku na Saddama Husseina. Mnohí si iste pamätajú, že Hill and Knowlton boli najatí týždeň po invázii do Kuvajtu (kontrakt na 11 miliónov dolárov) typickou krycou spoločnosťou, asociáciou Citizens for a free Kuwait (CFK), ktorá bola odobrená emirom v exile. Ich úlohou bolo posilniť činnosť propagandy vytvorením kampane ad hoc a rozšíriť ju s maximálnou efektívnosťou cez rôzne aktivity.

Medzi augustom a septembrom 1990 začal kolovať mrazivý príbeh o novorodencoch vytrhnutých z inkubátorov, ktorých irackí vojaci nechali umrieť na podlahe kuvajtských nemocníc. Niektorí novinári, ktorí išli viac za senzáciou ako za faktami, s tým začali a pracovníci z Hill a Knowlton pohotovo rozširovali kampaň do všetkých médií, aby dokumentovali hrôzy páchané irackými vojakmi. V októbri sa zorganizovalo vypočúvanie v americkom kongrese, ktoré pomerne neformálne, ale s náležitou vážou viedla skupina politikov so silnou politickou pozíciou. Protagonistom vypočúvania bola Nayrah, 15-ročné dievčatko, ktoré vypovedalo, že ako dobrovoľníčka v nemocniciach v Kuvajte na vlastné oči videla stovky predčasne narodených detí, ktoré vytrhli z inkubátorov a barbarsky ich nechávali umrieť. Pod vplyvom silnej emocionálnej vlny, ktorá vznikla na základe tohto dramatického svedectva, si nikto nedal to úsilie, aby ho pozorne preskúmal. Hill and Knowles následne poskytli krátke informatívne video, ktoré sa rozšírilo po svete a ktoré okamžite prevzali hlavné televízie do svojich najdôležitejších spravodajstiev. Ďalším krokom kampane bolo krátke vypočúvanie istého doktora Behbehaniho, ktorý pred Bezpečnostnou radou Spojených štátov vyhlásil, že je chirurgom a že sa osobne zúčastnil na masakre 40 detí. Aj v tomto prípade bol postup analogický: vypočúvanie, video, televízne správy.

Dnes sa vie, že obidve svedectvá sa neskôr ukázali ako falošné: o malej Nayirah sa zistilo, že bola dcérou veľvyslanca Kuvajtu v Amerike a doktor Behbehani bol obyčajným zubárom (po skončení vojny bol ochotný sa priznať, že klamal). V každom prípade obidvom výpovediam sa úspešne podarilo dosiahnuť cieľ, pre ktorý boli naplánované. Čo sa týka vstupu amerických vojsk do Iraku, Spojené štáty boli dovedy rozdelené na dve časti a tieto svedectvá boli rozhodujúce pri prevážení misky váh na stranu invázie. Nie je náhoda, že keď v januári 1991 rozhodoval Americký senát o začatí vojny, šesť senátorov citovalo epizódu so zavraždenými deťmi ako jednu z rozhodujúcich príčin pre intervenciu a mnohí iní trvali viac vo všeobecnosti

na potrebe skoncovat' so zverstvami Saddama Husseina, a to tiež implicitne naznačovalo, čo rozhodlo o ich voľbe (Roncarolo, 2008).

Pravdu povediac, Hill and Knowlton sledovali starý známy scenár, ktorý mal za cieľ démonizovať irackého diktátora, pričom obnovili takmer do bodky argumenty, na základe ktorých anglická propaganda zobrazovala nemeckých vojakov v 1. svetovej vojne.

Ako nezostať prekvapený, keď to vyzerá ako návrat k správaniu zo začiatku celého cyklu (zo začiatku storočia), k správaniu, ktoré sa potom vyvíjalo iným smerom vďaka novej demokratickej politike a modernej žurnalistike?

A teraz ďalší príklad, ktorý sa týka personálnych výmen na najvyšších miestach washingtonskej administratívy. Craig Fuller, zodpovedný vo Washingtone za Hill and Knowlton, býval konzultantom veľmi dobre oboznámeným s americkou politickou mašinériou a jedným z najbližších priateľov prezidenta Busha. Robert Gray mal svoje úlohy v obidvoch volebných kampaniach, ktoré vyhral Reagan. Agentúrou na prieskum verejnej mienky, ktorá kontrolovala nálady vo verejnosti počas celej kampane Hilla a Knowltona, bola Wirthlin Group, tá istá agentúra, ktorá mala rozhodujúcu úlohu pri presvedčaní o správnosti Reaganovej politiky. Vedľa nich pracovníci spojení s garnitúrou demokratickej strany, garantujúci podporu „bipartisan“, to značí podporu na obidvoch stranách politického spektra.. Potvrdením skutočnosti, že integrácia týchto dvoch prostredí (agentúr na vzťahy s verejnou mienkou a politikou) nebola dočasná, boli aj nasledovné výmeny pracovníkov medzi agentúrami pre vzťahy s verejnosťou a administratívou Clintona. Výmeny, ktoré čoskoro donesú Howarda Pastera z úradu Hilla and Knowlton vo Washingtone k funkcii Riaditeľa pre medzivládne vzťahy v Bielom dome (Carlise, 1993).

Nemenej zaujímavá a svojim spôsobom ešte exemplárnejšia je záležitosť medzinárodnej poradenskej agentúry, založenej Johnom W. Rendonom, jedným z organizátorov volebnej kampane Jimmyho Cartera. Rendon patrila medzi hlavných protagonistov v bitke o verejnú mienku počas

vojny v zálive. Neskôr sa Rendon group vrátila do hry pri príležitosti konfliktu v Afganistane. V časoch Púštnej búrky Rendon spolupracoval s médiami na zvládnutí situácie vytváraním pôsobivých mediálnych predstavení a realizovaním mediálnych eventov so zaručeným úspechom (ako napr. scéna vstupu amerických vojakov do Kuvajtu, ktorých s americkými vlajkami v rukách vítali stovky Kuvajtčanov). Roku 1991 dostala Rendon Group zákazku za 23 miliónov dolárov na zrealizovanie propagandistickej kampane na zdiskreditovanie Saddama Husseina pred očami jeho podriadených cez distribuovanie tajných publikácií a nastražených rádiových odkazov na iracké teritórium.

Po 11. septembri tá istá agentúra dostala zákazku približne za 100 000 dolárov mesačne aby pomohla Pentagonu pri vytvorení jeho nového propagandistického nástroja Office of Strategic influence. Malý, ale dobre financovaný Úrad pre strategický vplyv mal mať za úlohu dodávať informácie, niekedy aj falošné, organizáciám zahraničných médií a v rámci tohto nového úsilia ovplyvniť nálady verejnosti tak v spojeneckých krajinách, ako aj v nepriateľských krajinách (Dao and Schmitt, 2002).

Podľa New York Times sa tak dialo napriek kritike niektorých čelných predstaviteľov Pentagonu a pochybnostiam ministra obrany Donalda Rumsfelda (ktorý napriek tomu, že projekt podporoval, pochyboval o jeho realizovateľnosti z právneho pohľadu). Úrad pre strategický vplyv začal operovať krátko po útoku na Dvojičky. Pod vedením vysokého dôstojníka Air Force generála Wardena hneď pripravil rôzne projekty na realizáciu agresívnych propagandistických kampaní, v ktorých sa predpokladalo využitie nielen zahraničných médií a internetu, ale aj krycích operácií. Ich cieľom mala byť psychologická destabilizácia cez systematické omieľanie klamstiev, ako aj opakované útoky na počítačové siete nepriateľa. Po veľkých polemikách vyvolaných New York Times (ktoré sa tak pravdepodobne stali aj hovorcami sporov vo vnútri Pentagonu) Úrad pre strategický vplyv nemohol ďalej fungovať (Schmitt and Dao, 2002).

Významné je, že vôbec bolo možné vytvoriť orgán schopný integrovať vojenské a komunikačné kompetencie za účelom dosiahnutia typického cieľa v informačnej vojne. Viedol globálnu komunikačnú kampaň a propagandu efektívne rozčlenenú tak, aby zovšadiaľ zasiahla nepriateľa. V prvom rade v nepriateľských krajinách, ale tiež v spojeneckých krajinách, na Blízkom východe, v Ázii a nakoniec aj v Európe. Presnejšie povedané, tie štáty v týchto oblastiach, ktoré sú na jednej strane nedobrovoľní hostitelia potenciálnych protivníkov alebo príjemcovia migračných vln a na druhej strane vlastnými pochybnosťami brzdia vojnu proti terorizmu.

5.3 Internacionalizácia a zároveň lokalizácia vojnových konfliktov

Práve medzinárodná podpora, ktorú hľadá každá zahraničná politická operácia, je jednou z najdôležitejších charakteristík aktuálneho modelu komunikácie vojny. Modelu, ktorý pomerne ľahko integruje rôzne komponenty moderného komunikačného procesu. To je možné vďaka dvom opozitným politickým tlakom a jednej výbornej vlastnosti komunikačného systému. Je tu na jednej strane tlak logiky postbipolarizmu, ktorý požaduje pre súčasné konflikty čo najväčšiu možnú legitimizáciu na medzinárodnej úrovni a zároveň tak núti hľadať konsenzus v jednotlivých národných verejných mienkach, s ktorými sa rôzne vlády musia konfrontovať. Na druhej strane tu nachádzame nemenej evidentný nepriamy tlak logiky globálnej vojny, ktorá tým, že popiera akékoľvek hranice, dokáže v každom kontexte ustanoviť vlastnú interpretáciu faktov. Tretím elementom, s ktorým treba rátať je, že obidva tlaky operujú v mediálnom kontexte, charakterizovanom prítomnosťou špecifických technológií (elektronické, digitálne, satelitné) a sprostredkovateľov (ako CNN), ktorí ponúkajú takmer nekontrolované informácie extrémne rýchlo a takmer do každého kúta sveta.

Významným nástrojom na zvládnutie informačných tokov boli napríklad počas konfliktu v Kosove brífingy NATO. Tieto krátke informačné

tlačové besedy – brífingy boli súčasťou systému maximálnej kontroly nad novinárskym informovaním o konflikte, ktorý bol od začiatku aj mediálnou vojnou, vojnou obrazov a slov.

Základné ciele, ktoré sledovalo NATO boli dva: efektívne odpovedať na propagandu Miloševiča a zabezpečiť, aby bolo informovanie o intervencii čo najpozitívnejšie. Časté a ostré boli konflikty s novinármi, ktorí spochybňovali oficiálne predkladané informácie, niekedy sa im však podarilo dopátrať k pravde. Stalo sa tak napríklad pri príležitosti bombardovania dvoch albánskych utečeneckých konvojov, za ktorý vojenský predstavitelia pripisovali zodpovednosť Srbom, neskôr fakty zastierali a nakoniec s odstupom týždňa potvrdili pôvodné novinárske informácie, že ich bombardovalo NATO.

Dôležitejšie pre naše skúmanie sú však spôsoby, akým predstavitelia NATO dosahujú jednotu v rámci mnohých národných spoločností, ktoré sú jeho členmi. Pripomenieme si aj úlohu, ktorú pri ich realizácii zohral Alastair Cambel, najschopnejší spomedzi stratégov, ktorí sa venujú tejto oblasti. Bol zodpovedný za komunikačný aparát Tonyho Blaira a zásoboval hovorca NATO tými najoportunistickejšími direktívami, aby dosiahol každý deň vhodné a jednotné posolstvo vo všetkých novinách. Spolu s poradcom Clintona Jonathoinom Priceom pozorne sledoval všetky jazykové prejavy vyslaného posolstva a nenechával nič na náhodu. „Oni vedia, že jazyk umožňuje široké rozpätie v používaní a v interpretovaní – rozpätie, ktoré môže byť použité ako presvedčovací metóda“ (Pratkanis, Aronson, 2001, 71).

Kritiky niektorých žurnalistov alebo národných verejných mienok vedel utlmiť vhodne použitými výrazmi. Mnohí si však iste spomenú, že ani široký zástup odborníkov (aj jazykových), ktorí boli angažovaní počas Kosovskej krízy, nestačil na to, aby nevznikli napäté situácie a neustratil sa konsenzus.

Je možné, že práve tieto ťažkosti s udržaním jednotného posolstva na národnej a medzinárodnej úrovni donútili hlavných stratégov prehodnotiť postupy. To po 11. septembri dopomohlo vytvoriť aparát určený na

realizovanie efektívnejšej medzinárodnej komunikačnej stratégie. Vznikla sieť Coalition Information Centers, organizovaná Campbellom a jeho náprotivkom v Bielom dome, Karen P. Hughesovou.

Na jeseň v roku 2001 postavili na nohy integrovanú organizáciu komunikačných agentúr War news bureau na odrážanie agresívnej komunikačnej stratégie Bin Ládina a dennodenného obviňovania Talibanu, čo prišlo ako odpoveď na bombardovanie Afganistanu. Agentúra operovala v Pakistane 24 hodín denne a naviazala na seba sieť War offices, umiestnených v rôznych geografických oblastiach (od Blízkeho východu cez Európu až po Spojené štáty). Nedá sa prehliadnuť strategický charakter týchto úradov, ktoré zaplnili experti na poli komunikácie, schopní poskytnúť každý deň, v ktoromkoľvek momente a v konkurencii s akoukoľvek udalosťou posolstvo dňa. Globálna mediálna vojna so širokým dosahom je viazaná na rozdiely v časových posunoch medzi jednotlivými geografickými oblasťami, čo znamenalo jednu z najväčších ťažkostí. Tieto rozdiely v prvých dňoch vojny v Afganistane prinášali priemerné prázdno okolo 12 až 14 hodín medzi okamihom, keď sa udalosti prihodili, a okamihom, keď prišla odpoveď Pentagonu. Nechávali tak v podstate celý cyklus správ a hlavných vydaní denníkov bez proti-posolstva, ktoré by jasne a presne odrazilo prípadný útok. Aj na tento problém reagovala sieť Informačných centier, ktoré založili Campbell a Hughesová. Sieť operuje bez prestania od rána do večera. Posúva operačné centrum z Islamabadu do Londýna a potom do Washingtonu a môže tak pokrývať každé dôležité časové pásmo pre spravodajstvá a taktiež v každom momente garantovať vládu nad informačným tokom.

Snaha oboznámiť národné verejné mienky s dôvodmi vojenskej intervencie je dôležitou dimenziou nových mediálnych vojen, ale existuje tu aj iná, nemenej dôležitá dimenzia, ktorá sa vyznačuje opačnou dynamikou. Charakterizuje ju snaha živiť vnútorné rozdiely v národných spoločnostiach, ktoré potom následne vyvolávajú potrebu hľadania širších politických konsenzov na medzinárodnej úrovni. A to sa dá len prekračovaním rôznych

etnických, náboženských alebo politických odlišností, čo novinárov núti byť aktívnou súčasťou v prebiehajúcim konflikte (Roncarolo, 2008).

Médiá, ktoré Reporters sans frontieres definujú ako „médiá nenávisti“ (La Brosse, 1995) nielen že prispievajú k zvýšeniu napätia rozširovaním falošných správ a živením klamlivých interpretácií reality, ale často sa stávajú protagonistami ozajstných diverzných kampaní, spôsobujúc škody nepriateľovi. Vo Rwande napr. žurnalisti RTL M opakovane nabádali svojich poslucháčov, aby zabíjali Tutsiov, ale aj umiernených Hutuov odvolávajú sa na fakt, že „hroby ešte nie sú plné“ (Roncarolo, 2008).

Hádam nie je potrebné obohatiť ešte viac repertoár príkladov, aby sme dostatočne jasne pochopili, ako sa médiá môžu ľahko transformovať na nebezpečné vojenské nástroje. Dôležité je však zdôrazniť, že internacionalizácia informačného toku a to čo môžeme nazvať ako partizánsky žurnalizmus koexistujú bez zvláštnych protirečení vo vnútri zjavného paradoxu, ktorý spája globalizáciu a segmentáciu, unifikačné procesy a dynamiky, ktoré rozdeľujú. Nielen preto lebo existujú rôzne druhy konfliktov, ale aj preto lebo posun k zjednoteniu, ale aj k rozdeleniu preniká do komunikačných mechanizmov, ktoré napriek tomu, že sú vo veľkej miere rozdielne, sú tiež integrované všeobecnejšou logikou. A tá je charakterizovaná radikálnym odmietaním akéhokoľvek obmedzenia – politického, morálneho či iného, ktoré boli tradične implicitne prítomné vo vojnovom žurnalistickom pohľade.

Žurnalizmus by mal predovšetkým svedčiť o formách, ktoré konflikt prijal, a o následkoch vykonaného násilia. Mal by v mene všetkých garantovať, že základné demokratické princípy nebudú nikdy zrušené. Žiaľ, často sa mu to nedarí. A nielen preto že úsilie politických a vojenských aparátov ich robí bezmocnými.

Základným problémom je, že v posledných desaťročiach, kým novinárstvo založené na názore zlenivelo, uspokojené vlastnou schopnosťou vyvolávať škandály akéhokoľvek druhu, moc sa schovala pred pohľadmi

verejnosti a znovu ustanovila na oveľa vyššej úrovni nadržanosť vlastnej logiky.

Tejto moci môže dať nové hranice a demokratické odpovede len žurnalizmus, ktorý si bude oveľa viac vedomý vlastných nedostatkov a zbaví sa vlastnej pýchy, ako aj verejnosť, ktorá nanovo nadobudne svoje sebavedomie.

Samozrejme, úloha to nie je ľahká, pretože sa stratilo veľa času.

6 Medzinárodná situácia pred vypuknutím Rusko-Gruzínskeho konfliktu

Po páde železnej opony, ktorý sa datuje rozpadom Sovietskeho zväzu v roku 1990, sa bipolárny svet premenil na unipolárny. Bývalé sovietske republiky na čele s Ruskom sa topili vo vlastných problémoch, takže vo svete ostala jediná globálna mocnosť, ktorá sa aktívne angažovala takmer v každom kúte sveta. V medzinárodnej politike sa ich jedinými súpermi stala Čína a moslimské krajiny. Čína hlavne v ekonomickej oblasti (aj keď samozrejme ani v politickej oblasti tu nevládne kompatibilita) a moslimské krajiny hlavne v oblasti ideologickej (ide najmä o ortodoxné moslimské krajiny, keďže konkrétna podoba intenzity prenikania moslimského náboženstva sa líši od krajiny ku krajine). Dôležité pre nás je, že Rusko (ako hlavný nástupca Sovietskeho zväzu) zostalo kdesi bokom, zmietané vo svojich vlastných problémoch, usilujúce sa udržať si vlastnú územnú integritu. Zmierili sa s premenou bývalých 15 zväzových republík na samostatné štáty, o ďalšie územia však v rámci Ruskej federácie nemienili prísť.

Najväčším ohrozením boli pre Rusov Čečeni, ktorí celé roky bojovali za nezávislosť. Deväťdesiate roky boli poznamenané ustavičnými vojnami a prímeriami medzi Rusmi a Čečeni. Keď sa k tomu pridajú nesmierne ekonomické problémy spojené s transformáciou krajiny, Rusi nemali čas obzerať sa po svete. Obrovský jadrový potenciál, spomienka na bývalú moc i vedomie vlastnej dôležitosti im však zostali.

V medzinárodnej politike sa snažili zachovať určité dekorum, boli to však skôr len akési sporadické protesty, či morálna podpora (ako v prípade ich dlhodobého spojenca Srbska). Dôležité pre nich bolo, aby sa im nikto nestaral do Čečenska a do ostatných potenciálne separatistických regiónov. Odtrhnutím Čečenov by im totiž reálne hrozil lavínový efekt (v Rusku – Ruskej federácii je mnoho autonómnych republík, autonómnych oblastí a autonómnych okruhov a žije v nej mnoho národností).

S nástupom Putina k moci sa začala situácia v Rusku stabilizovať. Nekompromisným postojom k Čečenom si získal masovú podporu a na prezidentskej stoličke vystriedal Borisa Jeľcina. Rusi Čečensko využívali na dve veci, na ukávanie svetu i ostatným prípadným záujemcom o nezávislosť, že podobné snahy budú riešiť nekompromisne a na domácej pôde pre zmobilizovanie voličstva a zvýšenie popularity. Keď sa pomery v Rusku stabilizovali, začal pre neho vznikať ďalší problém – a to prenikanie NATO čím ďalej, tým bližšie k jeho hraniciam. So vstupom pobaltských republík do NATO sa ako tak zmierili, víťazstvo prozápadných síl na Ukrajine a v Gruzínsku (v tradične dôležitých republikách pre Rusko) bolo však už nad ich sily. Rusko dostalo pocit, že sa im siaha na štáty, ktoré sú v ich výsostnej sfére vplyvu.

Následne nastali ďalšie dva závažné problémy. Odrhnutie Kosova a stavba radaru a protiraketového štítu v Česku a Poľsku. Jednostranné vyhlásenie samostatnosti Kosova a jeho následné uznanie Spojenými štátmi i väčšou časťou Európskej únie je naozaj nebezpečným precedensom. Ide o prvý priamy zásah do územnej integrity štátu v Európe po 2. svetovej vojne. Zároveň je to odtrhnutie na základe etnicity a takýchto etnicky alebo národnostne rozdielnych komunít ako potenciálnych ohniviek konfliktu je v Európe a vo svete naozaj veľa. Samozrejme nehodnotíme morálnu opodstatnenosť tohto vyhlásenia.

Čo sa týka radaru a protiraketového štítu, Rusko bolo presvedčené, že ich chcú postaviť hlavne kvôli Rusku, a nie kvôli Iránu, ako to zdôrazňovala Bushova administratíva.

Snahu Ukrajiny a Gruzínska dostať sa do NATO pociťuje Rusko ako stav vysokého ohrozenia jeho eminentných záujmov i jeho vlastnej bezpečnosti.

7 Abcházsko, Južné Osetsko, Gruzínsko a Rusko – dejinné súvislosti

Rozpletať zložité a rozporuplné národné a národnostné vzťahy na Kaukaze by si vyžadovalo samostatnú prácu (práce), ktoré by museli mať niekoľko stoviek strán. Žijú tu vedľa seba stáročia mnohé etniká a ich dejiny sú doslova poprepletané vzájomnými vojnami, anexiami, ale i spolužitím a zmiešanými manželstvami.

Niektoré národy tu žijú odnepamäti, iné postupne prichádzali. Možno je dôležité podotknúť, že všetky tieto národy sú etnicky rozdielne a že Abcházci a Osetínci, aj keď sú počtom neveľkí, majú silne vyvinuté autentické tradície i národné povedomie. Ich vzťah s Gruzíncami bol vždy zložitý, plný podozrievania a vojen. Netreba tiež zabúdať, že s gruzínskym susedia aj Čečeni. Za Stalina a Beriju bolo významne podporované osídľovanie Abcházska (vtedy malo štatút Abcházskej autonómnej republiky v rámci Gruzínskej zväzovej republiky – samozrejme obe boli socialistické) Gruzínmi, Arménmi a Rusmi. Po jeho smrti sa zas Rusi pokúšali väčšími privilégiami pre Abcházcov držať na uzde Gruzínske nacionalistické snahy. Dôležité je, že tak Abcházci, ako aj Oseti pri prvej možnej príležitosti vyhlásili nezávislosť a odvtedy je celý tento región v napätom stave, občasné prímeria striedajú krvavé konflikty. (Výborne vtedajšiu situáciu v Južnom Osetsku situáciu mapuje JUDr. Ján Čarnogorský vo svojom blogu na aktualne.sk „II. Horúce miesta Kaukazu: Južné Osetsko“).

Celý Kaukaz je osídlený malými, ale o to bojovnejšími národmi a pre svoju strategickú polohu je tiež stredom záujmu mnohých mocností. Ďalej treba vnímať celý kaukazský konflikt aj v súvislosti s bohatým energetickými zdrojmi na Strednom východe. Gruzínsko je v tranzite týchto zdrojov zakomponované ako dôležitá súčasť, aj preto ho Európa a Spojené štáty potrebujú mať stabilné. V tejto súvislosti treba tiež spomenúť plánovaný

plynovod Nabucco, ktorý predstavuje jedinú cestu, ako dostať plyn do Európy pomerne nezávisle od Ruska a úplne nezávisle od Ukrajiny.

Toto vedie k zvýšenej aktivite Spojených štátov v regióne a k ešte väčšej podráždenosti Ruska, ktoré to vníma ako zasahovanie do jeho sfér vplyvu. Významnosť plynovodu je zrejmá aj vo svetle zimnej plynovej krízy, keď veľká časť Európy mrzla a Európska únia nemala okrem podpísaných zmlúv reálne páky, ako krízovú situáciu riešiť, len čakať ako sa Rusko dohodne s Ukrajinou.

8. Analýza správ

8.1. Úvod do analýzy správ

Je veľmi zložité určiť, odkiaľ začať s analýzou správ, týkajúcich sa posledného Rusko–Gruzínskeho konfliktu, pretože medzinárodná politika je dnes taká rozvetvená a informačný priestor taký rozkošatený, že je naozaj náročné odhaliť prvé zmienky o konflikte. Je to ešte ťažšie, ak je napätie medzi krajinami dlhodobo pretrvávajúce, ako je to v tomto prípade.

Aj z tohto dôvodu sme sa rozhodli analyzovať len vybrané texty z jedného denníka z Ruska a z jedného zo Spojených štátov. Sú to Pravda a New York Times. Máme tak zastúpené noviny jedného z priamych účastníkov konfliktu – Pravda a nepriameho druhého účastníka. Spojené štáty, a tým aj americké médiá môžeme pokojne nazvať nepriamymi účastníkmi konfliktu, pretože boli zjavnými podporovateľmi Micheila Saakašviliho, a teda už dopredu sme predpokladali, že interpretácia tých istých udalostí bude na oboch stranách rozdielna. Na druhej strane môžeme povedať, že aj Rusko akoby sa k tomuto konfliktu dostalo sprostredkované, pretože prvotný konflikt vypukol medzi Osetíncami (aj keď s ruskými pasmi) a Gruzíncami. Mnohí analytici po konflikte tiež predpokladali, že v ňom išlo o testovanie vzťahu USA – Rusko, respektíve NATO – Rusko. Zdôrazňujeme, že nám nejde o presné chronologické zmapovanie konfliktu, to prenecháme iným bádateľom, ide nám o to, ako tento konflikt interpretovali médiá, konkrétne dva významné mienkotvorné denníky v Rusku a v USA. Budeme skôr skúmať rámcovanie spravodajstva – kontextové zafarbenie a tiež poukážeme na aplikáciu rôznych strategických komunikačných modelov v praxi.

Všetky články, ktoré používame v našej analýze, sú voľne dostupné na internete, ide teda vlastne o citovanie zo spravodajských portálov pravda.ru

a nytimes.com. Vyberali sme ich kvalitatívnou metódou na základe nášho osobného výberu.

8.2 Situácia pred vypuknutím konfliktu

Článok 1

Pravda, 17.7.2008, Vladimir Anochin, „Rusko chcú vtiahnuť do dobrodružstva v Južnom Osetsku.“

Úryvok 1

Hneď po odchode ministerky zahraničných vecí sa situácia v Abcházsku a Južnom Osetsku zhoršila. Zdá sa, že niektoré zaoceánske sily by chceli nechať vybuchnúť Kaukaz a vtiahnuť Rusko do nebezpečného dobrodružstva, a tým aj do veľkej vojny. Ale Kaukaz nie je Irak a ak sa „jastraby“ nespamätajú, tak si tam polámu svoju politickú šiju.

Analýza

Autor automaticky predikuje, že Spojené štáty ovplyvňujú situáciu v Gruzínsku „po odchode ministerky zahraničných vecí sa situácia v Abcházsku a v Južnom Osetsku zhoršila“. Tieto tvrdenia však nedokladuje žiadnymi dôkazmi ani nedáva možnosť vyjadriť sa gruzínskym či americkými predstaviteľom, v žiadnom prípade neposkytuje pohľad z druhej strany (aj keď by bol prípadne nepravdivý). Zároveň podporuje pocit ohrozenia „vtiahnuť Rusko do nebezpečného dobrodružstva“, na ktorý však hneď odpovedá pomerne ostrými a patetickými vyhrážkami „polámu svoju politickú šiju“. Vytvorí obavu, potom ju však hneď zaženie, a tak vtiahne nepriateľa.

Úryvok 2

Kde sa táto dáma ukáže, tam vyviera krvavý kúpeľ. Vzniká dojem, že ju geografia nezaujíma. Pred odletom z Prahy do Tbilisi povedala novinárom, že cieľom jej návštevy je demonštrovať solidárnosť zo strany USA. Solidárnosť k čomu, pani Riceová?

Analýza

V patetickej reči autor pokračuje a dokonca ju stupňuje: „kde sa táto dáma ukáže, tam vyviera krvavý kúpeľ“ (myslí tým bývalú ministerku zahraničných vecí USA Condoleezza Riceovú). Vo vete „vzniká dojem, že ju geografia nezaujíma“, autor evidentne neútočí na znalosti pani ministerky, ale podsúva to, že oblasť Kaukazu je výsostnej sfére vplyvu Ruska a pani ministerka to nechce vidieť. V poslednej vete druhého úryvku autor jasne naznačuje akési nekalé intrigy medzi USA a Gruzínskom „solidárnosť k čomu, pani Riceová?“

Článok 2

New York Times, 28.7.2008, Judy Demsey „Ruský návrh volá po širšom bezpečnostnom pakte“

Úryvok 1

Rusko, ktoré za Vladimíra Putina ukazuje veľké nepriateľstvo voči NATO a voči ostatným bezpečnostným zoskupeniam, vytvoreným po 2. svetovej vojne, dalo dokopy rad návrhov, ktoré by tieto zoskupenia marginalizovali na úkor nového širšieho zoskupenia.

Analýza

Jasné podsúvanie nepriateľstva voči druhej strane, spomenuté len akoby mimochodom ako fakt („Rusko, ktoré pod Vladimírom Putinom ukazuje veľké nepriateľstvo voči NATO“), bez aspoň náznakového podloženia týchto

vyjadrení dôkazmi. (NATO sa napr. za Putinovho prezidentovania rozšírilo až k ruským hraniciam.) Zároveň vo vnútri príspevku je akási protirečivosť v tom zmysle, že na jednej strane je Rusko nepriateľské a na druhej strane podáva návrhy na nové zoskupenia (čo sa dá chápať ako nové usporiadania, nové formy spolupráce). Z toho protikladu sa však Judy Demsey ľahko dostáva vysvetlením, že ide len o útok na povojnové bezpečnostné zoskupenia „aby tieto zoskupenia marginalizovali.“ Ani náznakom nepripúšťa možnosť, že by nemuselo ísť len o ťah zo strany Ruska, ako škodiť, ale napr. aj o jeho jednoduchú snahu, ako sa so ct'ou a s náležitou váhou (z jeho pohľadu) začleniť do novodobého usporiadania sveta.

Úryvok 2

Návrhy, ktoré budú NATO prezentované v pondelok v Bruseli zjavne nemajú nádej, aby ich Spojené štáty a ich spojenci akceptovali...

Analýza

Autorka sa stavia do polohy rozhodovacieho orgánu NATO, v čase keď konkrétnu podobu návrhov ešte nikto nepozná. Z kontextu tiež možno vycítiť určité podceňovanie Ruska.

Úryvok 3

Nové ruské návrhy dokazujú, že teraz, keď po chaose v deväťdesiatych rokoch ruská ekonomika ožila, krajina hľadá nové cesty ako rozšíriť svoj vplyv.

Analýza

Priznáva Rusku určité úspechy „teraz, keď... ruská ekonomika ožila“, opakovane však prezentuje ruské snahy v negatívnom svetle a naznačuje tiež potenciálnu hrozbu „hľadá nové cesty ako rozšíriť svoj vplyv“.

8.3 Začiatok a priebeh vojny

Článok 3

New York Times, 7.8.2008, Michael Scwartz, „Ostré boje blízko Gruzínskych hraníc“

Úryvok 1

Na hranici bývalej sovietskej republiky a odtrhutej gruzínskej enklávy vypukli v piatok ráno najsilnejšie boje za posledné roky. Gruzínsky predstavitelia povedali, že ich jednotky urobili významný posun do odtrhnutého regiónu Južného Osetska, a teda že bojom odpovedali na provokácie a streľbu z druhej strany hraníc. Gruzínsky predstavitelia vyhlásili, že zaujali pozície v okolí hlavného mesta enklávy Cchiinvali.“

Analýza

Všimnime si slovník, ktorý hneď od začiatku začal používať autor: „gruzínskej odtrhutej enklávy“, „odtrhnutý región“, „posun do odtrhnutého regiónu „odpovedali na streľbu z druhej strany hraníc“. Všetky tieto výrazy nám jasne prezentujú interpretáciu faktov, spočívajúcu na podpore gruzínskej akcie. Odtrhnutý región (nie boj za slobodu a nezávislosť, ako to bolo napr. v prípade Kosova), odpoveď na streľbu atď. – to evidentne podsúva morálnu legitimizáciu gruzínskeho útoku. Autor takto tiež prízvukuje, že išlo o akt na svojom vlastnom území. Samozrejme, nikto nespomína gruzínsku streľbu do civilistov, či skutočnosť, že Gruzínsko a Južné Osetsko už dlhé roky medzi sebou nažívajú ako de facto nezávislé republiky.

Úryvok 2

Gruzínsky predstavitelia tvrdia, že to celé bolo „obranné úsilie, aby zabránili streľbe z druhej strany.

Analýza

Podporenie celej interpretácie udalosti ako obranného, a teda legitímneho aktu. Proti zabráneniu streľby z druhej strany nemôže mať predsa nikto námietky. Chýba presná citácia.

„Gruzínsko a Južné Osetsko sa navzájom obviňujú z rozpútania bojov.“

Touto vetou autor aspoň priznáva možnosť interpretácie celej udalosti z dvoch strán, teda že aspoň existujú dva pohľady na rozpútanie konfliktu.

Článok 4

Pravda, 8.08.2008, Sergej Balmasov, Obyvatelia Cinvali: “Zabíjajú nás. Kde je pomoc?”

Úryvok 1

Gruzínsko ničí obyvateľov Ruska v Južnom Osetsku – tak miestnych obyvateľov, ako ak aj vojakov ruských mierových síl. Pritom Gruzínsko si vybralo za začiatok vojny otvorenie olympiády v Pekingu.

Analýza

Balmasov nehovorí ani o teritóriu Gruzínska (nespomína, že Južné Osetsko je/bolo súčasťou Gruzínska), ani o začatí bojov. Ide priamo k veci „Gruzínsko ničí obyvateľov Ruska v Južnom Osetsku“, spomína síce, že ide o udalosti v Južnom Osetsku, ale že ide o ruských občanov, teda Rusov (treba tiež poznamenať, že Severné Osetsko sused Južného Osetska, je jednou z republík Ruskej federácie). Žiadnu streľbu zo strany Osetíncov či ruských mierových zborov nespomína. Ohavnosť celé útoku podporuje pripomenutím, že sa to celé udialo počas otvorenia Olympijských hier (z čoho boli v medzinárodných médiách obviňovaní skôr Rusi).

Úryvok 2

Pripomíname, že gruzínsky líder sľúbil pred celým svetovým spoločenstvom riešiť konflikt mierovou cestou, vyvarujúc sa akéhokoľvek násilia.

Analýza

Ďalšia narážka na podlosť celého podujatia a aj obvinenie hlavného gruzínskeho predstaviteľa z nedodržania slova, a teda z nemorálnosti. Chýba presné citovanie údajného vyjadrenia Micheila Saakašviliho.

Úryvok 3

Gruzínsky premiér Eduard Kokojty nazval Gruzínske napadnutie „krvavým podlým ťahom Saakašviliho.

Analýza

Naopak, presný citát proruského osetínskeho prezidenta nechýba, čo podporuje dôveryhodnosť a silu daného vyjadrenia. Kokojtyho citátom „krvavým podlým ťahom Gruzínska“ autor otvorene vyjadruje to, čo nepriamo naznačuje v celom článku.

Úryvok 4

Južné Osetsko sa obracia so žiadosťou o pomoc na Rusko, ktoré zatiaľ nereaguje. Nateraz má vyše 90 % krajiny ruské pasy.

Analýza

Ide o evidentnú snahu o legitimizovanie prípadného vstupu ruských vojsk do Južného Osetska, pokojne môžeme povedať, že aj o výzvu k invázii. Z kontextu by malo vyplývať, že ani nejde o inváziu, či vojnu, ale o „pomoc“. Ďalej znova pripomína, že ide vlastne o záchranu ruských občanov.

Úryvok 5

Spravodajca Pravdy dostal nasledovné vyhlásenie z mobilného telefónu z miesta bombardovania: „Obyvatelia Ruska, nachádzajúci sa v rozvalinách a úkrytoch Cchinvali, volajú na pomoc Ruskú vládu. My malá skupina žien a detí voláme na pomoc pána prezidenta Medvedeva. Každý z nás má vo

vreckách a v taškách pas občana ruskej federácie. Kántria nás gruzínski agresori. Teraz pod bombardovaním necítíme, že sme občanmi veľkej krajiny. Počuli sme, že v Rusku je veľké letectvo, výborné lietadlá. Pomôžte nám, ak sa vám to podarí.

Analýza

Ide o variáciu starej známej schémy začatia vojny (aj napr. pri začatí 2. svetovej vojny prišli Nemci na pomoc nemeckej menšine v Poľsku). Nejde vlastne o vojnu, ale o záchranu, čo je vysoko morálny čin. A ešte k tomu aj o záchranu žien a detí. Proti takto postavenej záchrane predsa neexistuje nijaký protiargument. Veď kto by nechcel pomôcť bezmocným matkám a ich ratolestiam. Poslednou nádejou je tu dobrý ujo prezident Medvedev. Je to emotívne postavená výzva k vojne, vložená do úst obetí. Používa silné výrazy so silným nepriateľským podtónom: „Kántra nás gruzínsky agresori“. Zas a znova oznamuje, že sú to ruskí občania, kto volá o pomoc, opakuje to pre lepšiu legitimizáciu vstupu ruských vojsk. Dokonca v tomto úryvku zaznieva aj nádych vydierania („necítíme, že sme občanmi veľkej krajiny“) i pochlebovania („počuli sme, že v Rusku je veľké letectvo, výborné lietadlá“).

Tento krátky úryvok môžeme pokojne nazvať vojnovo–mobilizačným, a teda zjavne zapadá do pripravenej stratégie vedenia informačnej vojny vojensko–politickými špičkami. Novinár sa tu neprejavuje ako ten, kto informuje o situácii, ale ako nástroj propagandy.

Asi netreba pripomínať, že v článku nie sú uvedené presné zdroje, kto volal, ani kto dostal toto vyhlásenie.

Zdá sa, že tu ide o zrejmu šedú propagandu.

Článok 5

New York Times, 8. 8. 2008, Michael Schwirtz, Anne Barnard and C.J.Chivers, „Rusko a Gruzínsko do seba narazili v separatistickom regióne.“

Úryvok 1

Rusko podniklo vzdušný útok na Gruzínske ciele v piatok večer, eskalujúce napätie v separatistickej oblasti Gruzínska sa ukazuje testom sily a vojenského dosahu posmeleného Ruska. Skoro ráno ruské jednotky a obrnené transportéry vtiahli do Južného Osetska, podporujúc odtrhnutý región v jeho trpkom konflikte s Gruzínskom.

Analýza

Úplne protikladná informácia k tej z ruskej Pravdy. Tu podnikli útok ruské sily, a nie Gruzínci. Znova ide o opakované označenie „separatistická oblasť“, čo čitateľovi podsúva jasný pohľad na vec. Ďalej autori jemne naznačujú potenciálnu hrozbu zo strany Ruska, ale skôr blahosklonne, neprikladajúc mu prílišný význam („test sily... posmeleného Ruska“). V poslednej vete emotívnejšie prízvukujú ruský čin „obrnéné transportéry vtiahli“ a „v trpkom konflikte“. A sú to Rusi, ktorí podporujú Osetíncov v trpkom konflikte, a teda Rusi podporujú trpký konflikt.

Úryvok 2

Spojené štáty a ostatné západné národy spojené v NATO odsúdili násilie a žiadajú zložiť zbrane. Ministerka zahraničných vecí Condoleezza Riceová išla ešte ďalej a požiadala Rusko, aby stiahlo svoje jednotky. Ruskí vojaci však zostávajú a gruzínski predstavitelia zaznamenali v piatok neskoro v noci aspoň jeden vzdušný útok v Čiernom mori na prístav Poti.

Analýza

Autori prízvukujú, že všetci spojenci sú vo svojom postoji odsudzujúcom počínanie Rusov jednotní (internacionalizácia a zároveň lokalizácia – súčasť aktuálneho modelu komunikovania vojny). Oznamujú, že postoj USA je najrazantnejší („Condoleezza Rice išla ešte ďalej a požiadala Rusko aby stiahlo svoje jednotky“), čím dávajú najavo, že Amerika je najodvážnejšia

a nebojí sa na Rusko zatlačiť (nie je taká závislá od ruských surovín ako Európa). Podobné náznaky vždy pomasírujú ego čitateľa. Ďalej oznamujú, že Rusi zaútočili aj na výsostné Gruzínske územie „aspoň jeden vzdušný útok v Čiernom mori na prístav Poti“ (Poti je strategicky dôležitý prístav), okolo čoho sa rozpútala silná informačná vojna.

Úryvok 3

Eskalácia vyvoláva riziko obnovenia dlhotrvajúceho konfliktu na Kaukaze, ktorý je dôležitým tranzitom pre ropovody z Kaspického mora na svetové trhy, je to oblasť na hranici Ruska, kde konflikty trvajú už roky, naposledy v Čečensku.

Analýza

V tejto časti novinári predovšetkým oznamujú americkým čitateľom, že územie je dôležité aj pre nich, lebo „Kaukaz... je dôležitým tranzitom ropy“. Pripomínajú tiež Čečensko, vo vedomí čitateľov zakotvené ako ďalší dôkaz agresivity Rusov.

Úryvok 4

Pán Saakašvili, blízky americký spojenec, ktorý sa hlási o členstvo v NATO, je neznášaný čiastočne preto, lebo sa stavia do úlohy hovorcu demokratických zmien a spoločenstva so Západom.

Analýza:

Tu ide o jasné nasmerovanie čitateľov k pozitívnemu pocitu ku Saakašvilimu a ku Gruzínsku, pretože Saakašvili je „blízky americký spojenec“ a „hlási sa o členstvo v NATO“ a robia mu zle, lebo sa chce priatelit' so Západom a je zástancom demokracie. Z toho nepriamo vyplýva, že ruský útok nie je namierený len na Gruzínsko, ale aj na Západ a na demokraciu.

Útok na demokraciu je v podstate už klasická schéma používaná americkou propagandou. (Rusi predsa nevstúpili do Južného Osetska, lebo im nevonía demokracia).

Úryvok 5

„...hornatá rebelujúca provincia...“

Analýza

Opakovanie, že ide o rebelov, o provinciu (nie národ či občanov, mužov či ženy), aby sa to čitateľovi dobre zaľixovalo. Opakovanie vybraných výrazov s požadovaným kontextom je častým nástrojom propagánd.

Úryvok 6

Ženy a deti v Cchinvali sa schovávali v podzemí, kým muži sa utiahli do hôr, povedala žena v susednom ruskom regióne v Severnom Osetsku, tvrdila, že má na linke príbuzných odtiaľ. Odmietla dať svoje meno.

Analýza:

Vyzerá to ako reakcia na ruský článok vyzývajúci k záchrane (viď článok 4, úryvok 5). Prakticky úplne a umne a jednoducho spochybnili hodnovernosť ruských informácií tým, že spochybnili zdroj: „Tvrдила žena“, teda nepovedala, nepotvrdila, ani nevyhlásila, a hlavne „odmietla dať svoje meno.“ Čo v nás hneď vyvolá otázku, prečo to meno nedala? A možno ho nedala, lebo nehovorila pravdu. V podstate to znamená – Rusi šíria určité informácie, ale nedá sa im veľmi veriť.

Úryvok 7

V Gruzínsku je okolo 2000 amerických občanov, tvrdí oficiálne Pentagon. Medzi nimi je 130 trénerov – prevažne americký vojenský personál, z toho ešte asi 30 civilov z ministerstva obrany – pomáhajú gruzínskej armáde s rozmiestnením v Iraku.

Analýza

Autori dávajú informáciu do súvislosti s americkými čitateľmi „v Gruzínsku je okolo 2000 amerických občanov“ a zároveň priznávajú aj prítomnosť amerických vojenských trénerov v krajine „medzi nimi je 130 trénerov – prevažne americký vojenský personál“, ale zdôrazňujú, že sú tam výsostne kvôli rozmiestneniu gruzínskych vojsk v Iraku. Vyvracajú tým ruské tvrdenia, že tam školia armádu na boj s Rusmi.

Článok 6

9.8.2008, zdroj: agentúra Interfaks, „Abcházsko začalo operáciu proti Gruzínsku v Kodorskom údolí“

Úryvok 1:

„Abcházsko začalo vojnovú operáciu v hornej časti Kodorského údolia.“

Analýza:

Popisná informácia o tom, že do konfliktu sa zapojilo aj Abcházsko operáciou o znovudobytie strategicky dôležitého Kodorského údolia.

Úryvok 2:

„Pripomíname, že medzi Južným Osetskom a Abcházskom existuje dohovor o vzájomnej pomoci. Ak na jednu z republík niekto zaútočí, druhá jej príde na pomoc.“

Analýza:

Úryvok deklaruje, že na strane Južného Osetska stoja aj Abcházci, a teda, že Osetínci a Rusi nie sú v boji osamotení.

Úryvok 3:

Stret v Kodorskom údolí sa môže hocikedy vymaniť spod kontroly. Jeho vrchnú časť kontroluje Gruzínsko, ktoré tam stále necháva svoju vojenskú hliadku.

Analýza:

Správa varuje pred ďalším rozšírením konfliktu. Môže byť odkazom pre protivníka, že ak sa Gruzínci nestiahnu aj z Abcházska, Rusko bude reagovať podobne ako v Južnom Osetsku.

Článok 7

9.8.2008 Michael Schwirtz, Anne Barnard a J.Chivers „1500 zabitých v Gruzínskych bojoch.“

Úryvok 1:

Ruský letecký útok na severné Gruzínsko zintenzívnel v sobotu ráno útokom na dva bytové domy v meste Gori a zatarasením únikových ciest, po ktorých putujú utečenci.

Analýza:

Američania prinášajú informácie o bombardovaní mesta Gori, ktoré Rusi dementovali (článok však o leteckých útokoch nič nehovoril, vraveli len, že ruské vojská nevkrčili do Gori). Zároveň poškodzujú morálny obraz nepriateľa obvinením, že zabraňuje putovaniu utečencov. Začiatok vety „ruský letecký útok na severné Gruzínsko zintenzívnel“ je zaujímavý, pretože pod pojmom severné Gruzínsko autor pravdepodobne myslí Južné Osetsko, pretože akoby mohol inak útok zintenzívniť.

Úryvok 2:

Ruské orgány povedali, že ich sily v ranných hodinách vytlačili Gruzíncov a znovu obsadili hlavné mesto Južného Osetska Cchinvali. Oznámili, že v konflikte bolo zabitých 15 Rusov a 1500 civilistov.

Analýza:

Autor sa snaží dať hlas aj druhej strane, pri civilistoch však neposúva informáciu o tom, kto zapríčinil ich úmrtie.

Úryvok 3:

Shota Utiashvili, predstaviteľ Gruzínskeho ministerstva vnútra, nazval útok na Gori „významnou eskaláciou“ a povedal, že očakáva nárast útokov....

Analýza:

Toto vyzerá ako súčasť gruzínskej kampane na získanie medzinárodnej podpory a prípadne aj širšej vojenskej podpory.

Úryvok 4

V gruzínskom hlavnom meste Tbilisi prichádzajú do nemocníc zranení bojovníci civilisti, väčšinou so šrapnelovými zraneniami a zraneniami z padajúcich trosiek.

Analýza:

Klasické posúvanie informácii o utrpení gruzínskeho ľudu, nepopierame to utrpenie, tvrdíme len, že chýba zmienka o stratách a zraneniach na osetínskej strane.

Úryvok 5

Sú tu tiež znaky informačno-technologickej kampane, pretože stránky gruzínskej vlády prerušovane padali počas celého dňa.

Analýza:

New York Times ako aj Pravda informuje o počítačových útokoch na gruzínske stránky, čo dokazuje globálnosť vedenia modernej vojny.

Úryvok 6

Približne o 9:30 v sobotu ráno boli podniknuté ťažké letecké útoky na Gori, slávne narodením Jasefa Stalina.

Analýza

Opakovanie tvrdenia o útokoch na mesto Gori „ťažké letecké útoky“.

Úryvok 7

Saakašviliho, ktorý je blízky americký spojenec, ktorý sa usiluje o členstvo Gruzínska v NATO, neznášajú v Kremli sčasti preto, lebo sa stavia do pozície hovorca demokratických hnutí a spojenectva so Západom.

Analýza

Takmer rovnaká formulácia ako v článku úryvok (z predchádzajúceho dňa, vysvetľujúca, že Saakašvili je „blízky americký spojenec“ a Rusi ho „neznášajú preto, lebo sa stavia do pozície hovorca demokratických hnutí a spojenectva so Západom“, z čoho nepriamo vyplýva, že Rusi sú proti demokracii a Západu.

Úryvok 8

Na začiatku roka Rusko ohlásilo, že rozširuje svoju pomoc separatistickým regiónom. Gruzínsko označilo novú podporu ako akt anexie.

Analýza

Tieto dve vety evidentne ovplyvňujú vnímanie čitateľa v prospech Gruzínska. Rusko už na začiatku roka, teda dávno pred vypuknutím konfliktu oznámilo,

že „rozširuje svoju pomoc separatistickým regiónom“ (a teda už vtedy začalo rozpútať vojnu).

A dobrý priateľ Spojených štátov amerických Gruzínsko to označilo za „akt anexie“.

Úryvok 9

Gruzínski predstavitelia oznámili, že ruské bojové lietadlá zaútočili na gruzínske sily a civilistov v Cchinvali a zasiahli aj letiská v štyroch gruzínskych mestách.

Analýza:

Tu sa evidentne rozpútala informačná vojna. Rusi tvrdia, že Gruzínci zaútočili na civilistov v Gruzínsku, ale tu dáva autor priestor Gruzíncom, ktorí tvrdia presný opak.

Úryvok 9

Poradca Micheila Saakašviliho George Arveladze oznámil, že ruské lietadlá bombardovali obchodný prístav v Poti, kde zostal jeden robotník nezvestný a niekoľko ďalších bolo zranených. Poti je miesto, odkiaľ sa vyváža ropa z Kaspického mora. Arveladze povedal, že podľa prvotných správ ropný terminál nebol zasiahnutý.

Analýza

Pokračovanie gruzínsko-americkej informačnej vojny oznámením o bombardovaní Poti a zdôraznením faktu, že sú ohrozené dodávky ropy z Kaspického mora (ide o opakovanie informácie o zaútočení na Poti). Tentokrát je toto tvrdenie potvrdené citáciou. (Rusi sa samozrejme tvrdili, že na Poti nezaútočili, že doň nevstúpili, vzdušné útoky však nespomínali – článok, úryvok).

Úryvok 10

Eduard Kokoity, prezident Južného Osetska, vo svojom vyhlásení na vládnej webstránke povedal, že v bojoch v hlavnom meste boli zabití stovky civilistov.

Analýza

Autor síce cituje prezidenta Južného Osetska, zamlčuje však, že zo smrti stoviek civilistov obviňuje Gruzíncov. Vyznieva to akoby, ich mali na svedomí obidve strany, prípadne Rusi.

Úryvok 11

Bývalý americký veľvyslanec pri OSN Richard C. Holbrooke povedal, že ruské záujmy nikdy neboli čisté. „Mali dva ciele,“ povedal, „nenápadne anektovať Južné Osetsko a Abcházsko a po druhé, zvrhnúť Sakašviliho, ktorý pre nich znamená veľký trň v päte.“ Hovorca Medvedeva to nechcel komentovať.

Analýza

Tu je zjavná protianalýza USA, ktorá (tak isto ako Rusi obviňujú Ameriku) obviňuje Rusov, že „ruské záujmy nikdy neboli čisté.“

Podľa Holbrooka chceli zvrhnúť Saakašviliho, ktorý im zavadzia, a zároveň anektovať Južné Osetsko a Abcházsko. To je legitímna analýza, ktorá sa nám pre nedostatok dôkazov ťažko potvrdzuje, či vyvracia.

Zdôraznením neochoty hovorca Medvedeva tieto kroky komentovať akoby len zdôraznili neschopnosť ruskej strany zbaviť sa týchto obvinení (kto mlčí ten svedčí).

Úryvok 12

Spúšťačom pre najnovšiu eskaláciu sa stal minulý víkend, keď Južné Osetsko obvinilo Gruzínsko z mínometnej streľby po tom, ako bolo zabitých 6 gruzínskych policajtov nastavenou bombou v hraničnej oblasti.

Analýza

Znova ide o informačnú vojnu v súvislosti so začiatkom konfliktu. Južné Osetsko síce „obvinilo Gruzínsko z mýnometnej streľby“, ale až keď bolo zabitých 6 gruzínskych policajtov. To značí, že Gruzínsko možno strieľalo (obete nespomínajú), ale začali to a zabíjali Osetínci.

Úryvok 13

Pentagon vyhlásil, že v Gruzínsku je okolo 2000 amerických občanov. Medzi nimi je asi 130 trénerov – väčšinou americký vojenský personál, ale asi s 30 civilistami z Ministerstva Obrany – pomáhajúci Gruzínskej armáde s prípravou na rozmiestnenie v Iraku.

Analýza:

Ide opakovanie tej istej informácie ako predchádzajúci deň.

Úryvok 14

Aj keď prišlo k určitým kontaktom s gruzínskymi orgánmi, Ministerstvo obrany nedostalo žiadnu požiadavku na poskytnutie pomoci, povedali oficiálni predstavitelia.

Analýza

Tu Američania vyvracajú ruské mediálne tvrdenia, že by ich Gruzínci žiadali o pomoc v konflikte. A teda akoby vyvracali aj reálnu americkú pomoc Gruzínsku vo vojne.

Článok 8

11.8.2008 zdroj: pravda.ru, „Ministerstvo obrany RF: ruské vojská sa nachádzajú v Gori – lož

Úryvok 1

Vstup a usadenie sa ruských vojsk v Gori oficiálne vyvrátilo ministerstvo obrany Ruska. Je to očividná lož gruzínskych centier pre masovú komunikáciu.

Analýza

Ďalšie vyvracanie informácie, ktorá kolovala po svetových agentúrach „vstup a usadenie sa ruských vojsk v Gori“. Vyslovene sa spomínajú centrá pre masovú komunikáciu druhej strany, čo len zdôrazňuje význam médií a informácií ako zbraní v novodobých konfliktoch. O tom, či Rusi útočili vo vzduchu, sa nehovorí nič.

Úryvok 2:

„Ruské vojská neobsadili mesto Gori. Táto informácia nemá opodstatnenie,“ povedal oficiálny predstaviteľ Ministerstva obrany RF.

Analýza

Podpora vyvrátenia informácie o obsadení Gori citáciou, lenže bez presného menovania autora vyhlásenia.

Článok 9

11.8.2008 zdroj pravda.ru, Interfaks, „USA do Gruzínska premiestňujú zbrane“

Úryvok 1

„Americké letectvo premiestňuje z Iraku nielen Gruzínskych vojakov, ale aj dostatočné množstvo zbraní. S najväčšou pravdepodobnosťou môžu byť použité v zóne gruzínsko–juhoosetínskeho konfliktu.“

Analýza:

Strategická informácia o tom, že „americké letectvo premiestňuje z Iraku nielen gruzínskych vojakov, ale aj dostatočné množstvo zbraní“. Pri takýchto dôležitých informáciách sú vyjadrenia typu „s najväčšou pravdepodobnosťou“ veľmi riskantnou záležitosťou, pretože môžu mať ďalekosiahly dosah, a pritom nie sú dostatočne overené.

Článok 10

11.8.2008 Zdroj: pravda.ru „Demonštranti sa vyhrážajú smrťou ruským diplomatom.“

„V Bruseli sa demonštranti vyhrážajú smrťou ruským diplomatom. Pri budove zastúpenia Ruska pri NATO v pondelok večer prebiehala demoštrácia gruzínskych imigrantov. „Budova je chránená belgickou políciou,“ oznámili interfaksu. Na akcii sa zúčastnilo asi 50 ľudí. Predstavitel' zastúpenia uviedol, že sa „vyhrážajú Ruským diplomatom smrťou.“

Analýza:

Znova len podpora vášňam, pocitu krivdy a ohrozenia u ruských čitateľov. Znova nepoznáme meno predstaviťa, ktorý toto vyhlásil, ani presnú podobu týchto vyhrážok. Aj takéto správy presne zapadajú do mozaiky strategického informovania.

8.4 Koniec vojny

Článok 11

11.8.2008 Sergej Belmasov „USA priznalo, že pod Cchinvali bola rozbitá americká armáda

Úryvok 1:

Američania priznali, fakticky bola v južnom Osetsku porazená nie Gruzínska, ale americká armáda. Skutočnosť je taká, že jej inštruktori štyri roky pracovali na príprave na vojnu proti ruským občanom (porovnaj článok, úryvok).

Analýza:

Zavŕšenie ruskej informačnej kampane o tom, že „fakticky bola v Južnom Osetsku porazená nie gruzínska, ale americká armáda“ vykonštruovaným priznaním americkej strany. Samozrejme žiadny americký predstaviteľ nepriznal (tak ako to vyznieva z článku – hlavne z nadpisu) porážku americkej armády v Gruzínsku.

Autor tézu o víťazstve Ruska podporuje vyjadrením, že americkí inštruktori „štyri roky pracovali na... príprave na vojnu proti ruským občanom“. Čo naznačuje, že boli porazení americkí zverenci, a teda Američania.

Úryvok 2:

Experti ... zaoberajúci sa strategickými prognózami s trpkosťou skonštatovali fakt, že ruská armáda nielenže zachránila svoju bezpečnosť, ale aj dokázala celému svetu, že môže úspešne poraziť protivníka, ktorý je vyzbrojený najmodernejšou technikou a vyučený inštruktormi z USA.

Analýza:

Rozvíjanie predchádzajúcej myšlienky, podporené informáciou o sklamaní expertov kvôli úspechom Ruskej armády, ktorá „môže poraziť protivníka,

ktorý je vyzbrojený najmodernejšou technikou a vyučený inštruktormi z USA“, čo len podporuje u ruských čitateľov presvedčenie, že svet im nepraje, ale oni nad ním aj tak zvíťazia.

Úryvok 3

Nádeje Saakašviliho že jeho „najdemokratickejšia“ krajina hneď po Amerike vtiahne NATO do konfliktu s Ruskom sa rozplynuli ako dym. Prečo Washington, ktorý štyri roky pripravoval Gruzínsku armádu na boj s Ruskom a jeho spriaznenými krajinami tak rýchlo priznal svoju porážku?

Predovšetkým preto lebo USA, ktoré organizovali vtrhnutie gruzínskych vojsk do Južného Osetska, sledovali iné ciele ako vytvorenie „Veľkého Gruzínska“. V prvom rade prichádzajú voľby amerického prezidenta a aby republikáni zachránili pre seba post hlavy štátu, zosnovali provokáciu, aby zas a znova ukázali Rusko ako monštrum, ktoré krivdí úbohým nevinným susedom.

Analýza

Cítiť tu trochu výsmech voči Gruzínsku, ktoré podľa autora naivne dúfalo, že „vtiahne NATO do konfliktu s Ruskom“. Autor tiež ironizuje vyhlásenia Saakašviliho v súvislosti s demokratickosťou Gruzínska.

Tvrdí, že Američania využili Gruzínsko na provokáciu Ruska, aby znova mohli poštváť svet i americkú verejnosť proti nemu a aby tento konflikt mohli republikáni využiť v nadchádzajúcich amerických voľbách.

Názov „Veľké Gruzínsko“ nie je terminologicky úplne na mieste.

Úryvok 4

V neposlednom rade si USA zobralo Gruzínsko ako kartu na obchodovanie pri rokovaníach s Moskvou. Jednou z možných „diskutovaných“ tém je podpora Moskvy Iránu v prípade operácie Washingtonu a Tel-Avivu proti islamskej republike alebo veľmi tesné vzťahy s líderom Venezuely Ugo Chávezom.

Analýza

V tomto prípade ide o politologickú analýzu v medzinárodno–politických súvislostiach, ktorá sa dá ťažko vyvrátiť, keďže ide o legitímny názor autora. Ide o predikovanie budúcnosti, ktoré sa dá zložito dokazovať alebo vyvracať, pretože nejde o to, čo bolo, ale čo bude.

Článok 12

12.8.2008, pravda.ru, „Ruské vojská nevošli do gruzínskeho prístavu Poti – Ministerstvo obrany RF“

Úryvok 1:

„Ruské mierové jednotky... nevošli do Gruzínskeho mesta- prístavu Poti“, povedal novinárom predstaviteľ Ministerstva obrany RF. Premiér Gruzínska Vladimir Gurgenzidze povedal, že ruské vojská obsadili Poti.

Analýza:

Ide o jasnú informačnú vojnu ohľadom prítomnosti/nepřítomnosti ruských vojsk v Poti. Spomína sa výrok gruzínskeho premiéra a ten sa citovaním (ale nie konkrétnym – chýba meno predstaviteľa) vyvracia. O náletoch sa nespomína nič.

Úryvok 2

„Predstaviteľ Ministerstva obrany RF upresnil, že prieskumnícka skupina prišla k mostu blízko Poti, no do samotného mesta nevošla, pretože nemala takú úlohu.

Analýza:

Ide o potvrdenie predchádzajúceho vyjadrenia upresnením súvisiacich skutočností.

Článok 13

12.08.2008 Zdroj pravda.ru „Ruskí hekeri útočia na webstránku Saakašviliho“

Úryvok 1

„Špecialisti americkej firmy TULIO systems, ktorí sa v súčasnosti zaoberajú hostingom webstránky prezidenta Gruzínska, s ťažkosťami odrážajú útoky ruských hekerov“, oznámil člen vedenia firmy Tom Berling.“

Analýza

Tento príspevok dokumentuje moderné vedenie informačných vojen, ako sme spomínali aj v teoretickej časti. Súčasťou týchto nových stratégií je aj napádanie serverov nepriateľa. O tejto udalosti informuje aj New York Times.

Zdroj neupresňuje, či ide o nezávislých alebo najatých hekerov, vyznieva to však skôr, akoby to bola spontánna hekerská akcia.

Zároveň znova podčiarkuje závislosť gruzínskeho prezidenta na amerických odborníkoch, tentoraz z informačno-technologickej oblasti: „špecialisti americkej firmy TULIO, ktorí sa v súčasnosti zaoberajú hostingom webstránky gruzínskeho prezidenta“.

Úryvok 2

„Situácia sa dá teraz opísať ako šachová hra. My prijmeme úder, stránka zmrzne, dve hodiny dávame dokopy celý systém, potom hekeri znova nájdu spôsob, ako ho zlomiť“, povedal Berling.“

Analýza

Predstavitel' americkej počítačovej spoločnosti podrobnejšie dokumentuje boj na informačnej úrovni, ktorý si vyžaduje vysoké nasadenie a špecializáciu. Je zrejmé, že tento boj je intenzívny.

Článok 14

New York Times, Editorial, 11.8.2008, Ruská vojna ambícií

Úryvok 1

„Gruzínsky prezident Micheil Saakašvili bláznivo a tragicky pohrýzol Rusov – alebo lepšie povedané bláznivo sa chytil do Ruskuj pasce – keď minulý týždeň poslal svoju armádu do separatistickej enklávy Južného Osetska.“

Analýza

Tu New York Times úplne otočil rétoriku a dokonca obviňuje Saakašviliho, že „bláznivo a tragicky pohrýzol Rusov“ potom svoje vyjadrenie zmierňuje „chytil sa do ruskej pasce“. Ďalej nazývajú Južné Osetsko separatistickou enklávou, ale už hovoria o Saakašvilim, že tam „poslal svoju armádu“. Z čoho môžeme predpokladať, že priznávajú jeho vinu na začatí konfliktu.

Úryvok 2

„Neexistuje žiadne predstaviteľné ospravedlnenie Ruskej invázie do Gruzínska.“

Analýza

Nad'alej však trvajú na ruskej invázii do Gruzínska, nevedno však, či tým myslia Gruzínsko za hranicami Južného Osetska (Rusi inváziu do týchto oblastí popierali), alebo celkovo inváziu do Južného Osetska ako súčasť Gruzínska.

Úryvok 3

„Zdá sa, že premiér Vladimír Putin... je rozhodnutý zachrániť silou a zastrašovaním toľko z bývalej sovietskej sféry vplyvu, koľko sa len dá.“

Analýza

Ide o obvinenie Putina zo zavražďovania a o snahy „zachrániť.. . z bývalej sovietskej sféry vplyvu, koľko sa len dá. To, že Rusko sa usiluje udržať si čo najviac vplyvu v oblasti, je asi neodškriepiteľné.

Úryvok 4

„Spojené štáty a ich európsky spojenci musia čo najjasnejším spôsobom povedať Putinovi, že podobná agresia nebude tolerovaná. A že nenastane žiadne prerozdelenie Európy.“

Analýza

Zdôrazňuje sa potreba jednoty „Spojené štáty a ich európski spojenci“ v spoločnom postupe voči Putinovi. Rusom sa pripisuje snaha o znovurozdelenie Európy. Vo svetle toho, že Spojené štáty, ani žiadna európska krajina sa reálne na stranu Ruska nepostavila, vyhlásenia typu „povedať Putinovi, že žiadna agresia nebude tolerovaná“ nie sú v tejto súvislosti veľmi pádne (aj keď samozrejme existujú aj iné medzinárodné páky, ako je vojenská podpora).

Úryvok 5

„Saakašvili bude musieť opustiť svoju ambíciu znovu ustanoviť kontrolu nad dvoma separatistickými regiónmi. Kvôli jeho chybnému odhadu bola jeho armáda porazená na hlavu a jeho krajina poriadne zničená.“

Analýza

Na záver nastáva kritika blízkeho amerického spojenca Saakašviliho, kde sa mu naznačuje, že „musí opustiť svoju ambíciu znovu ustanoviť kontrolu nad dvoma separatistickými regiónmi“ a že si to všetko v podstate zavinil svojou chybou.

Explicitne sa nespomína, kto zavinil smrť toľkých civilistov v Cchinvali.

Článok 15

13.8.2009, Pravda, „Dugin: vojna v Južnom Osetsku ukázala cynickosť Západu“ Tatiana Barchatova

Úryvok 1

„Činy Saakšviliho poukázali nielen na poriadne zverskú tvár tohto režimu, ale aj na veľký cynizmus a amorálnosť súčasnej americkej politiky.“

Analýza

Znova sa používa patetický emotívny slovník „zverská tvár“, ktorý útočí cez Saakašviliho, ktorý je v Rusku všeobecne nepopulárny, na Spojené štáty „cynizmus a amorálnosť súčasnej americkej politiky“. Takéto vyhlásenia sa samozrejme ťažko vyvracajú i dokazujú. Ani v tomto prípade nie sú podložené dôkazmi.

Úryvok 2

„Pred našimi očami (boli tam naši pozorovatelia) bol odobrený bezprecedentný teror proti civilnému obyvateľstvu, ktorý bol zdokumentovaný našimi brigádami a novinármi, je to ničenie a akt genocídy.“

Analýza

Opäť emotívne a mobilizujúce slová, ktoré majú za úlohu rozhorčiť čitateľov a zapáliť v nich spravodlivý hnev. Tvrdí sa síce, že „akt genocídy“ bol zdokumentovaný „brigádami (čo asi nie je veľmi dôveryhodné, keďže ide o jednu z bojujúcich strán) a novinármi“, ale toto zdokumentovanie nie je bližšie špecifikované.

Úryvok 3

„Ostáva mi iba veriť, ja verím v Putina a verím v Medvedeva.“

Analýza:

Veriť politikom v takých prípadoch je pomerne riskantné, okrem toho novinár nemá veriť, ale čo možno najobjektívnejšie informovať o udalostiach. Autor tiež takýmito vyhláseniami nabáda čitateľov, aby verili spolu s ním.

Úryvok 4

„Ľudí zabíjali jednoducho za to, že boli Osetínci. Nikto sa nepýtal, kto sú títo ľudia, prečo sa tam nachádzajú. Gruzínske tanky prišli k domom... a strieľali do úmoru.“

Analýza:

Ide skôr o všeobecné farbisté popisovanie zverstiev nepriateľa, ktoré má za úlohu mobilizovať domácu verejnú mienku a legitimizovať v jej očiach prípadný ruský zásah.

Článok 16

Pravda 19.08.2008 Sergej Balmasov „Západ: vojna v Gruzínsku vyjaviť slabé miesta v ruskej armáde“

Úryvok 1:

„Vykonaním „rozvedky bojom“ v Gruzínsku si USA zafixovali slabé stránky ruskej armády. Väčšina zahraničných vojenských expertov priznáva, že v priebehu bleskovej víťaznej „Päťdennej vojny“ vojenské sily Ruska na hlavu rozdrvili krajinami NATO vyškolenú a zásobenú Gruzínsku armádu. No spolu s tým odhalili slabé stránky ruskej armády.“

Analýza:

Autor v tomto úryvku takmer zabúda na Gruzínsko, berie ako fakt, že za celým bojom stáli Spojené štáty a že si takto vlastne chceli urobiť „rozvedku bojom“. Môžeme povedať, že si škrabká brucho a rozplýva sa nad vlastným

úspechom („rozdrvili na hlavu“ nepriateľa) a ďalej v súlade s celkovou informačnou stratégiou vysvetľuje, že nešlo len o víťazstvo nad Gruzínskom ako takým, ale o „krajinami NATO vyškolenú a zásobenú gruzínsku armádu“. Takže vlastne išlo o víťazstvo nad celým Západom. V závere upozorňuje aj na odhalenie prípadných slabých stránok ruskej armády zo strany amerických expertov.

Záver

Na úvod záveru musíme povedať, že práca na tejto záverečnej práci bola pre nás veľmi náročná. Jednak preto, lebo to bola pre nás pomerne nová oblasť a tiež preto, lebo téma sama o sebe je veľmi náročná. Ide totiž o veľmi komplexnú a rýchlo sa vyvíjajúcu oblasť, čo je vidieť aj v kapitole štyri – historiografická analýza vojnovopolitických konfliktov. Niekedy stačí pár rokov a na svete je nový model kooperovania médií a vojnovopolitických aparátov.

Sme presvedčení, že náš výskum potvrdil hypotézu, že vojnovopolitické aparáty vo veľkej miere prenikajú do médií, a teda miera ich pôsobenia cez médiá je veľmi vysoká. Zámer jednotlivých kapitol sa nám podarilo naplniť.

Od teoretickej časti sme sa dostali k praktickému výskumu a keďže sme teoretický výskum nepodcenili, v praxi nám bolo o čosi ľahšie. Musíme sa priznať, že z množstva informácií bolo ťažké vybrať len tie, ktoré sú z nášho pohľadu podstatné, aj preto, lebo sme stále objavovali niečo nové, čo v našom ponímaní stálo za to, aby sme sa do toho pustili.

Kvalitatívna metóda sa ukázala veľmi vhodná a účinná na skúmanie danej problematiky.

Priznávame, že sme sa vôbec nezaoberali pravdivosťou, prípadne väčšou či menšou objektívnosťou jednej alebo druhej strany, našou snahou bolo objavovať prípadné aplikovanie vojensko-politických stratégií v rámci žurnalistickej práce, ktorá sa nám myslím dostatočne podarilo potvrdiť. Našou úlohou nebolo súdiť, ale analyzovať. Nezaoberali sme sa ani presnou chronologickou analýzou udalostí, to prenecháme historikom a politológom. Zaoberali sme sa vybranými úryvkami článkov, ktoré boli vhodné pre naše výskumné účely. Uvedomujeme si, že to boli zväčša práve príspevky, ktoré dokladujú prenikanie propagandy do médií a pri analýzach sme boli určite ovplyvnení naším predchádzajúcim teoretickým výskumom. Je až zarážajúce, ako sa nám ho podarilo v praxi overiť.

Z našich analýz vyplýva, že novodobý model strategickej spolupráce médií a vojnovo-politických aparátov je plne funkčný a aktívny v mediálnom priestore. Samozrejme, nie je nepriestrelný, nepohodlné informácie si často nájdu cestu, ako sa dostať na verejnosť a nútia tak stratégov inovovať systém, potom znova niečo unikne a prenikne na verejnosť, objavia sa nedostatky, zas sa inovuje, a tak to pokračuje.

V žiadnom prípade nechceme povedať, že v médiách nepôsobia kvalitní a poctiví novinári, ktorých krédom je snaha objektívne informovať. Podarilo sa nám však dostatočne dokázať, že v čase politicko-vojenských konfliktov sa z mnohých médií stáva nástroj propagandy ako súčasti informačných vojen. Ďalej sa nám tiež podarilo dokázať, že médiá majú v novodobých konfliktoch rozhodujúcu úlohu a podchytenie smeru ich informovania je extrémne dôležité. Politicko-vojenské špičky si to veľmi dobre uvedomujú, a preto vyvíjajú stále nové stratégie, ako využiť médiá vo svoj prospech. Záleží len na osobnej statočnosti a vedomostnej erudovanosti každého novinára, ako podobným tlakom odolá.

Sme presvedčení, že sa nám podarilo naplniť cieľ aj v tom zmysle, že čitateľ, ktorý si túto prácu prečíta, bude určite oveľa ostražitejší pri konzumovaní ďalších mediálnych informácií.

Pri našom výskume sme použili internet s jeho výbornými možnosťami. Články sme hľadali na webových portáloch dvoch svetových denníkov Pravdy a New York Times. Na internete je evidentné, ako v moderných informačných vojnách pri boji o mediálny priestor a o jeho smerovanie niekedy rozhodujú hodiny a niekedy aj minúty. V tomto prípade sa tiež preukázal vplyv časového posunu. Z nášho výskumu je jasné, že počas politicko-vojnových stretov sa médiá stávajú šíriteľmi ostrých kampaní a protikampaní, sú aktívnou súčasťou vojnových propagand. Výskum tiež potvrdil, že škála používaných techník je veľmi široká: opakovanie, dezinformácie, filtrácia, šedá čierna a biela propaganda.

Pri štúdiu zadanej problematiky sa nám otvorili nové obzory (dúfame, že sa otvoria prípadnému čitateľovi) a zároveň aj nové témy a oblasti, ktoré

by sa oplatilo preskúmať. Pre nás by bolo napríklad veľmi zaujímavé podrobnejšie preskúmať moderné mediálne kampane na internete.

V každom prípade, mediálne stratégie vo vojnových a politických konfliktoch sú pre nás teraz možno ešte zaujímavejšou témou ako na začiatku výskumu a dúfame, že to nie je naša posledná práca v tejto oblasti.

BIBLIOGRAFIA

- BENNET L. W., PALETZ D.L., 1994, Taken by Storm. The Media, Public Opinion and U.S. Foreign Policy in the Gulf War, The University of Chicago Press
- BERGER P., LUCKMAN T., 1967, The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge, Anchor
- BERNHARD N., 1999, US Television News and Cold War Propaganda, Cambridge University Press
- BREČKA S., 2009, A, Médiá a realita alebo Nezahmlieva teória realitu, Bratislava
- BREČKA S. a.i., 2009, B, Od tamtamov... po internet, Euro Kódex, Bratislava
- CARLISLE J., 1993, Public Relationship: Hill and Knowlton, Robert Gray and the Cia in „Covert Action Quarterly“
- DAO J., SCHMITT E., 2002, Pentagon Readies Efforts to Sway Sentiment Abroad, „The New York Times“, February 19
- GLEICK J., 1987 Chaos: Making a new science, Harmondsworth, Viking Penguin,
- HALLIN D.C. 1986, The Uncensored war. The Media and the Vietnam, Oxford University Press
- HERMAN E.S., CHOMSKY N., 1988, Manufacturing Consent, Pantheon books, New York
- JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B., 2007, Médiá a spoločnosť, Portál, Praha
- LASSWELL H.D., 1927, Propaganda Technique in World War I, Kegan Paul, Trench, Trubner and Co., London
- LIPPMANN W., 1922, Public opinion, Harcourt, Brace and Company, New York
- ONDRÁŠIK B., 2007, Americká vláda a médiá po 11. septembri v Lupták L. a kolektív, Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia, Odbor bezpečnostnej a obrannej politiky Ministerstva obrany Slovenskej Republiky, Bratislava
- ORNSTEIN N., MANN T.E., 2000, The Permanent Campaign an Its Future, American Enterprise Institute Press
- PRATKANIS A. R., ARONSON E., 2001, Age of Propaganda: The Everyday Use and Abuse of Persuasion, W. H. Freeman and Company

RONCAROLO F., 2008, Leader e media. Campagna permanente e trasformazioni della politica in media, Guerini e Associati

SANDERS M.L., TAYLOR P.M., 1982, World War 1. British propaganda, Macmillan, London

SCHUDSON M., 1987, Advertising, the Uneasy Persuasion, Basic books inc. Taylor,1988,B).

TAYLOR P.M., A, 1997, Global Communications, International Affairs an the Media since 1945, Routledge, New York

Taylor P.M., B, Britain and the Cinema in the Second World War, St Martins Press